

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Мере инфилтрације у криминалну средину-
међународни стандарди и домаће право
(Мастер рад)**

Ментор:

Проф. др Иван Илић

Студент:

Данијела Стевановић

М009/18-УП

Ниш, 2021.

САДРЖАЈ:

I УВОД	1
II ПОЈАМ И СВРХА МЕРА ИНФИЛТРАЦИЈА У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ	2
2.1. Одлике мера инфилтрирања у криминалну средину	5
2.1.1. Тајност мера инфилтрације у криминалну средину	5
2.1.2. Изузетност у примени	7
2.1.2.1. Надлежност у примени мера инфилтрација	7
2.1.3. Остале одлике мера инфилтрација	8
2.2. Задирање у лична права и основне слободе загарантоване Уставом према којима се предузимају мере инфилтрације	9
III ФАЗЕ МЕРА ИНФИЛТРИРАЊА У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ	11
3.1. Етапе мера инфилтрација као оперативни аспекти инфилтрације	11
3.2. Фазе инфилтрације у криминалну средину	12
IV ВРСТЕ МЕРА ИНФИЛТРАЦИЈЕ У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ	14
4.1. Систем плитке инфилтрације	16
4.1.1. Метод процесне инфилтрације потенцијаном жртвом	16
4.1.2. Метод процесне инфилтрације привидном куповином	17
4.1.3. Метод процесне инфилтрације привидном продајом	17
4.1.4. Метод процесне инфилтрације псеудо куповином.....	17
4.2. Систем дубоке инфилтрације	18
4.2.1. Процесна инфилтрација у криминалну организацију	18
4.2.2. Метод инфилтрације „убод“ односно „клопка“	19
4.2.3. Метод инфилтрације фиктивном трговинском радњом, потенцијална жртва или мамац.....	19
4.2.4. Метод инфилтрације тестом интегритета.....	19
4.2.5. Метод инфилтрације стицањем поверења.....	20
V НАСТАНАК МЕРА ИНФИЛТРАЦИЈЕ У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ	20
5.1. Рани зачеци мера инфилтрација у криминалну средину	20
VI МЕРЕ ИНФИЛТРАЦИЈЕ У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ КРОЗ НАЦИОНАЛНУ РЕГУЛТИВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	22
6.1. Кривична дела код којих је могућа примена посебних доказних радњи	23
6.2. Законска регулација посебних доказних радњи у Републици Србији	24
6.2.1. Тајни надзор комуникације.....	25
6.2.2. Тајно праћење и снимање.....	26

6.2.3. Прикривени иследник.....	27
6.2.3.1. Материјални услови за предузимање радње прикривеног иследника	28
6.2.3.2. Кривична дела за која се може предузети радња прикривеног иследника	28
6.2.3.3. Формални услови за ангажовање прикривеног иследника	30
6.3. Надзор над сумњивим трансакцијама.....	30
VII МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА МЕРЕ ИНФИЛТРАЦИЈЕ У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ	32
7.1. Мере инфилтрације у Сједињеним Америчким државама.....	32
7.1.1. Организовани криминал у САД-у	32
7.1.2. Криминалистичко оперативни аспект мера инфилтрирања и њихова законска регулатива у САД-у	33
7.1.3. Сличности и разлике тајних истрага у САД-у са тајним операцијама у Србији	36
7.1.4. Агент провокатор у Сједињеним америчким државама и прикривени иследник у Републици Србији	37
7.2. Мере инфилтрације кроз приказ материјалних и формалних услова за одређивање прикривеног истражитеља у Немачкој.....	39
7.2.1. Материјални услови за предузимање прикривеног истражитеља	40
7.2.2. Формални услови за предузимање прикривеног истражитеља у Немачкој....	41
VIII ЗАКЉУЧАК.....	42
ЛИТЕРАТУРА	44
ОСТАЛА ИСТРАЖИВАЧКА ГРАЂА	46
РЕЗИМЕ СА КЉУЧНИМ РЕЧИМА.....	47
SUMMARY AND KEYWORDS	48
АУТОБИОГРАФСКИ ПОДАЦИ О СТУДЕНТУ	49

I УВОД

Неспорно је да криминал као негативна друштвена појава све више расте, те је са самим општим растом сродан односно сједињен раст сложености у којој се огледа криминал. У центру те негативне појаве јесте организовани криминал као облик криминала најтежи за сузбијање и разоткривање. Мрежоллика распрострањеност учесника организованог криминала је скоро па неограничена, те се више не распростире на простору само једне државе. Наиме, организовани криминал више не познаје границе, па све више прераста у међународни друштвени облик, у чијем сузбијању је неопходно учешће више од једне државе. Савремена технологија, поготово савремена средства комуникације омогућују да и сама криминална активност напредује и постаје све тежа за контролисање.

Све већа сложеност са собом повлачи и употребу посебних активности од стране надлежних органа задужених за сузбијање криминала у границама једне земље. Сама посебна доказна средства у борби против криминала регулисана су строгим законским нормама, те је и сама употреба перманентно подложна праћењу и контроли, односно, посебна доказна средства примењују се само онда када се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење. Поред тога, законом су прецизно одређена кривична дела у односу на која се примењују посебне доказне радње, што сужава саму примену ових радњи. Притом, у сузбијању једног негативног феномена који се огледа у сложеној хијерархијској структури, прожетости у скоро свим круговима друштва, па и оним највишим, осмишљеним начинима извршења и подељеним улогама сваког члана криминалне заједнице, велики значај припада мерама инфилтрације у криминалну средину чија употреба у пракси европских земаља још увек нема довољно дугу традицију, али која постаје саставни део законодавства многих земаља.

Рад се састоји из два дела. Први део рада посвећен је мерама инфилтрације у криминалној средини уопштено, односно њиховом појму, одликама и специфичностима и врстама мера инфилтрација које егзистирају у пракси.

Други део рада је посвећен националној законској регулативи најзначајнијих и најучесталијих метода инфилтрације у криминалну средину и то тајном праћењу и снимању, тајном надзору комуникације и прикривеном иследнику. У раду је даље приказана и законска регулатива доказне радње- праћење сумњивих трансакција, која

као таква може бити јако значајна мера инфилтрације у финансијском погледу код кривичних дела попут прања новца, примања и давања мита и осталих. Последњи део рада посвећен је упоредноправном приказу мера инфилтрација које егистирају у законодавству САД-а и Немачке, као најзначајнији међународни стандарди од значаја за ову тему.

II ПОЈАМ И СВРХА МЕРА ИНФИЛТРАЦИЈА У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ

Због саме чињенице да су најтежи облици криминала прикривени и тајни приликом своје манифестације, само супротстављање таквом криминалу од стране државних органа се мора водити на три нивоа, где је први ниво уочавање, препознавање припадника и сарадника криминалних организација као и других лица која су у криминалној вези са њима. Други ниво обухвата откривање легалних структура кроз које теку поверљиве информације које су од пресудног значаја за опстанак и функционисање криминалне организације, док је трећи ниво резервисан за улазак у траг незаконито стеченом капиталу.¹ Како је реализација првог нивоа често повезана са немогућношћу употребе класичних полицијских метода, то је потребно примењивати оне методе које су равноправне и самом облику и начину испољавања конкретних криминалних активности. Главна одлика поменутих метода јесте офанзивност у начину прикупљања неопходних података о криминалним активностима, где су најзначајније управо мере инфилтрације у криминалну средину.²

Мере инфилтрације у криминалну средину могу се најједноставније дефинисати као тајне операције односно поступци који су строго регулисани законом а који се састоје од оперативних веза и тактичких мера са циљем прикупљања података о активностима криминалних група и документовања свих доказа који инкриминишу чланове поменутих група у вези са извршеним кривичним делима.³ Као основни циљ мера инфилтрације може се навести, пре свега, намера да се прикупљањем података о криминалним активностима из криминалне средине дође до необоривих доказа о

¹ Нинчић Ж. *Прикривене полицијске активности и људска права- специфичност односа*, Прегледни рад у Ревизији за криминологију и кривично право бр. 2/2019, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, 2019, стр. 27

² Marx G., *Undercover: Police Surveillance in America*, Berkeley: University of California Press, 1988, у: Нинчић Ж., *Прикривене операције у функцији сузбијања организованог криминала*, Министарство унутрашњих послова, Војно дело, 2/2019, стр. 88;

³ Јевремовић А., *Инфилтрација у криминалну средину*, Прегледни рад, 2020. Стр. 59;

извршеним кривичним делима и на тај начин заштите државни интереси. Такође, уз помоћ ових мера, држава може спречити даље планирање и активност криминалних група, односно све будуће криминалне активности које би могле потицати из криминалне групе. Управо код прикупљања података и самих доказа о криминалним активностима може се направити разлика између традиционалног начина прикупљања података и једног посебног начина прикупљања података. Када говоримо о традиционалном начину, мислимо на употребу класичних доказних средстава за потребе кривичног поступка. То су обично увиђај, реконструкција, затим искази вештака и сведока. Сва ова доказна средства регулисана су Законом о кривичном поступку РС.⁴ Поред њих понекад је, за потребе кривичног поступка потребно предузети одређене доказне радње чија је примена изузетна. Такве доказне радње Законик о кривичном поступку РС одређује као посебне доказне радње, јер се предузимају под посебним и строго одређеним условима. Управо међу тим посебним доказним радњама поједине се предузимају од стране овлашћених државних органа, на строго формалан начин, које због својих специфичних особености представљају мере односно методе инфилтрације у криминалну средину.

Када се говори о самој инфилтрацији мисли се пре свега на тајне операције које за циљ имају безбедан улазак у криминалну средину. Такав улазак је увек строго тајан и темељно испланиран те због тога и представља инфилтрацију. Такође, свака инфилтрација у криминалну средину обухвата пажљиво одабрано одређено службено лице које се инфилтрира у криминалну средину и то са циљем прикупљања података о криминалним активностима. Из наведеног, мере инфилтрације у криминалну средину могу се дефинисати као одређени поступак строго предвиђен законом а који се састоји из употребе прикривених активности и послова од стране службених лица инфилтрираних у криминалну средину са сврхом да прикупе податке о криминалним активностима за потребе касније конкретног кривичног поступка и кривичног дела.⁵ Ове мере представљају пре свега одређене методе за сузбијање организованог криминала. Те методе се састоје од посебних поступака, мера и радњи на репресивном плану, међутим, неретко и на превентивном, а којима се откривају сви чланови криминалних група, обелодањују њихове противзаконите активности и процесуирају

⁴ Законик о кривичном поступку РС („Сл. Гласник РС“ бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013,45/2013, 55/2014 и 35/2019);

⁵ Дундовић Д., Прикривене полицијске радње, тајне полицијске операције, Загреб, Полицијска академија, 2009. стр. 37;

пред надлежним судовима за учињена кривична дела.⁶ Навођење да су ово пре свега методи за сузбијање организованог криминала је из разлога што је организовани криминал врло прилагодљив друштвеним кретањима, па се у складу са тим стално мењају и успостављају стари а настају нови облици организованог криминала, увек веома сложени и скривени, стварајући на тај начин своју мрежу коју је немогуће открити нити прекинути коришћењем традиционалних и увелико познатих истражних метода.⁷ Због тога је за његово откривање и спречавање неопходно користити тајне методе од стране специјалних органа. Те методе обично чине:

-криминалистичко-обавештајна аналитика

-финансијске истраге

-инфилтрација у криминалну средину

-тајни надзор

-иницијални метод.⁸

Може се закључити да се ради о прикривеним истражним техникама које представљају својеврсни облик специјалног истраживања, посебно предвиђеним законом а одликује их конспиративност деловања полиције која учествује у контакту са одређеном групом која има удела у криминалним активностима те на тај начин долази до објективних чињеница које указују да се чине одређена кривична дела или да се иста планирају у одређеном времену на предвиђеном подручју.⁹ Такође, под појмом инфилтрације у криминалну средину подразумева се нарочити легализовани поступак који са циљем прикупљања доказа о криминалним групама чини један скуп мера, и то: криминалистичко-тактичких, криминалистичко-оперативних као и оперативно-тактичких.¹⁰

Основна и најважнија сврха мера инфилтрације у криминалну средину јесте истраживање кривичних дела, посебно тешких и сложених, са далекосежним последицама и то онда када на други начин није могуће прикупити неопходне доказе

⁶ Маринковић Д., Приказ уџбеника „Организовани криминал аутора доц.др. Г. Бошковића“ Криминало-полицијска академија Београд, Безбедност 1/2011, стр. 197;

⁷ Бјелајац Ж., Организовани криминалитет- Империја зла Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, 2013. стр. 369;

⁸ Маринковић Д., *op.cit.*, стр. 198;

⁹ Piescu L. *Special Investigation Techniques In Combating Organized Crime*, Human Rights In Law Enforcement, 5(1), 2016, pp. 23–31

¹⁰ Јовић, В., Прикривени иследник, Београд „Сезам Медико“ 2011, стр. 103;

или би то било могуће али уз несразмерно велике последице.¹¹ Циљ ових мера је да се уз помоћ законом прописаног поступка дође до потребних доказа и података који ће бити релевантни, управо због начина прикупљања и обезбеђења за одвијање конкретног кривичног поступка.¹²

2.1. Одлике мера инфилтрирања у криминалну средину

Све успешнији развој организованог криминала условљава потребу да се све чешће предузимају посебне методе приликом пробијања његове мреже кроз све нивое његове организације и устаљене хијерархије, будући да су традиционални методи постали готово неупотребљиви, односно безуспешни имајући у виду особине које организовани криминал испољава. То су пре свега: истанчана комплексност, тајно деловање чланова, обимно и далекосежно припремање чланова за извршење кривичних дела, претходно детаљно планирање и тешко доказивање.¹³ Те посебне методе уз помоћ којих се детектује криминална активност организованих криминалних група су посебне управо зато што се предузимају на посебан начин, у посебним поступцима и од стране посебних органа, па из оваквог одређења произилазе и одлике ових метода односно мера инфилтрације у криминалну средину. Пре свега, овакав начин истраживања се предузима увек у конкретно одређеним ситуацијама, те због тога даје значајно успешније резултате приликом откривања учинилаца кривичних дела за разлику од класичних метода истраживања. Две најзначајније одлике ових метода су управо тајност приликом предузимања ових мера и њихова изузетност употребе за само одређене ситуације и за одређена кривична дела.

2.1.1. Тајност мера инфилтрације у криминалну средину

Најзначајнија одлика мера инфилтрација јесте управо тајност приликом њиховог предузимања и током самог спровођења. Наиме, за разлику од класичних доказних радњи, за мере инфилтрације се везују одређене специфичности, а једна од њих је да оне нису јавне. Инфилтрационе мере су тајне управо из разлога јер се користе за придобијање поверења осумњичених лица за припремање или већ извршена тешка кривична дела, законом таксативно наведена, али без њиховог знања и свести о правом разлогу придобијања поверења. Такође, тајне су јер помоћу њих надлежни органи

¹¹ Нинчић Ж., Прикривене операције у функцији сузбијања организованог криминала, Министарство унутрашњих послова, Војно дело, 2/2019, стр. 85;

¹² Нинчић Ж., *op. cit.*, стр. 85;

¹³ Нинчић Ж., *op. cit.*, стр. 86;

прикупљају сазнања и документују поступке осумњичених лица у циљу прикупљања доказа и утврђивања њихове одговорности за одређене криминалне радње.¹⁴

Наиме, тајност операција се превасходно везује за војне операције, које су биле тајне, односно прикривене, те даље могу бити борбене или неборбене. Управо неборбене војне операције су биле усмерене ка планирању и припремању акција у одређеним срединама, те се као такве могу даље сврстати у обавештајне операције.¹⁵ Поменуто обавештајне операције се одликују великим степеном тајности, јер се предузимају онда када другачији јавни приступ није могућ. Из оваквог одређења, може се навести да и полицијске тајне операције могу бити обавештајне операције, будући да имају исте карактеристике, јер и полицијске операције, односно прикривене полицијске активности су тајне, јер се њима налази прикупљање оних података до којих је немогуће доћи јавним приступом или непривреним, стандардним полицијским активностима.¹⁶ С друге стране, тајност при коришћењу мера инфилтрација у криминалну средину може се повезати са самом тајношћу која влада у конкретној средини у коју се треба инфилтрирати. Тајност криминалне средине је потпуно оправдана имајући у виду тежину и комплексност целог дијапазона кривичних дела која чланови тих средина планирају а потом и предузимају. У литератури се даље наводе различите врсте тајности. Тако, тајност криминалних група може бити апсолутна и релативна, као и фактичка и формална.

Апсолутна тајност криминалних група је немогућа, будући да увек постоји неко лице у односу на које се врше криминалне активности,¹⁷ док је *релативна тајност* свакако могућа, чак и врло честа, а односи се на незнање државе и њене власти за постојање и активност криминалних група.

Затим, *фактичка или стварна тајност* постоји када држава заиста не поседује информације о пуком постојању криминалних група а *формална* се више односи на немогућност државе да процесуира чланове криминалних група пред судом у кривичном поступку, јер не поседује довољно инкриминишуће доказе за тако нешто,

¹⁴ Бугарски Т. *Доказне радње у кривичном поступку*, Правни факултет у Новом саду, Нови Сад. 2014 у: Нинчић Ж., *Прикривене полицијске активности и људска права- специфичност односа, op.cit., стр. 28;*

¹⁵ Ковач М., Појам и класификација операција, Нови Гласник, Београд, 2010, бр. 3-4, у: Нинчић Ж., *op.cit., стр. 28;*

¹⁶ Нинчић Ж., *op. cit.* стр. 83;

¹⁷ У литератури се као пример непостојања апсолутне тајности криминалне групе наводи лице које плаћа рекет криминалној групи. Презето из Нинчић Ж., *Прикривене операције у функцији сузбијања организованог криминала, Министарство унутрашњих послова, Војно дело, 2/2019, стр. 87;*

иако државни органи имају информације о постојању конкретне криминалне групе и њеним свеукупним активностима.¹⁸ Стога, даље се може навести да су мере инфилтрације заправо прикривене операције јер се користе без знања конкретних лица у односу на које се користе, јер нису „видљиве“ као остале полицијске радње.¹⁹ Такође, у вези са тајношћу приликом предузимања поменутих мера скопчано је и извесно задирање у основна људска права и слободе, пре свега у право на приватност, будући да лица према којима се предузимају нису обавештена о томе и такво предузимање мера се, логично, врши против њихове воље.²⁰

2.1.2. Изузетност у примени

Изузетност као одлика мера инфилтрација означава да се оне спроводе у тачно одређеним ситуацијама, законом предвиђеним, које су сувише комплексне за предузимање традиционалних метода и истовремено добијање успешних резултата приликом откривања и спречавања даљих активности криминалних група. Управо из разлога што за последицу имају знатно угрожавање, односно спречавање уживања људских права и слобода, то се ове мере предузимају само под законом предвиђеним условима и само за поједина кривична дела која чине активност криминалних група. Управо зато, пре самог предузимања ових мера, то предузимање мора бити детаљно испланирано, уз процену целокупног ризика по откривање и безбедност самих инфилтрираних лица.²¹ Говорећи о кривичним делима за чије се откривање и доказивање могу применити мере инфилтрације, мисли се најпре на дела која чине консенсуални криминал односно како се у пракси најчешће каже, деликте без жртава, у које спадају илегалне трговине наркотицима и оружјем и нукларним материјалом. Поред ових, ту је и тероризам, проституција, дечја порнографија и др.²²

2.1.2.1. Надлежност у примени мера инфилтрација

Изузетност се препознаје и онда када говоримо о лицима која предузимају ове мере. Наиме, будући да су мере инфилтрације заправо метод који специјални органи

¹⁸ Шкулић М., Организовани криминалитет, појам и кривичнопроцесни аспекти, Досије, Београд, 2003., стр. 47;

¹⁹ Лукић Т., Прикривени иследник, Гласник Адвокатске коморе Војводине, Нови Сад, бр. 10, 2005. стр. 506;

²⁰ Нинчић Ж., *op. cit.* стр. 89;

²¹ Нинчић Ж., Могућности ангажовања прикривеног иследника у откривању кривичних дела тероризма, Војно дело, 62, 2010., стр. 12;

²² Јевремовић А. *op. cit.* стр. 62;

предузимају приликом откривања криминалних група са циљем сузбијања њихових криминалних активности, а опет имајући у виду изузетност и тајност овог метода, као његове главне одлике, може се закључити да су специјални органи једини који могу предузимати овај метод. То су пре свега службена лица која чине Службу за криминалистичко-обавештајне послове и Одељење за прикривене иследнике, оба устаљена у оквиру Управе за криминалистичке послове, која је даље саставни део Министарства за унутрашње послове РС. Управа има одговорност за организацију свих послова који су везани за откривање и сузбијање свих облика организованог криминалитета, али поред тога и за сузбијање и спречавање осталих облика криминалитета у држави. Дакле, планирање, организација благовременог предузимања одређених мера, откривање и извештавање о прикупљеним подацима ових служби, као и коришћење оперативно-техничких и тактичких мера чини надлежност Управе за криминалистичке послове, која затим координише рад својих подслужби у зависности од тога коју меру треба применити за откривање којих кривичних дела и учинилаца.²³

2.1.3. Остале одлике мера инфилтрација

Поред наведених одлика мера инфилтрација у криминалну средину, која важе за најзначајније одлике, постоји још неколико не мање важних обележја која ове мере чине још изузетнијим од осталих мера.

Нека од основних обележја мера инфилтрација су следећа:

-Проактивни карактер у деловању према криминалној средини; Мисли се посебно на деловање инфилтрираног лица у криминалну средину (његово задобијање поверења активних чланова криминалне групе, фиктивно обављање одређених недозвољених активности за време инфилтрације, договарање односно најављивање одређених послова, са циљем прикупљања доказа о умешаности свих лица и њиховим криминалним активностима и др.);

-Могућност спровођења мера инфилтрације са или без остваривања директног контакта са криминалном средином у зависности од тога које ће се прикривене операције, односно мере инфилтрације употребити;

²³<http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpplut/p/z1/zVNdT4NAEPwrGNPH5hYODvqIWIEpqW2tWl7leVzrtuVAiq3x17uaNH4k1hg1kZfjwuzszizD> преузето дана 05.10.2020. године;

- Потреба одабира лица са одређеним психичким и физичким својствима које ће бити инфилтрирано у криминалну средину;
- Стварање одговарајуће легенде под којом ће одабрано лице ући у криминалну средину;
- Коришћење елемената обмане и трикова приликом предузимања одређених тајних операција за време инфилтрираности у криминалну средину;
- Постојање сталне опасности да инфилтрирано лице и његов тајни идентитет буду угрожени односно компромитовани.²⁴

2.2. Задирање у лична права и основне слободе загарантоване Уставом према којима се предузимају мере инфилтрације

Као што је напред наведено, мере инфилтрације у криминалну средину својом применом повлаче и задирање у лична права и основне слободе гарантоване Уставом и Европском конвенцијом о људским правима. Као најзначајнији можемо навести члан 8. поменуте Европске конвенције који предвиђа у ставу 1. да свако има право на поштовање његовог приватног и породичног живота, дома и преписке. Ставом 2. предвиђено је да се јавне власти неће мешати у уживање овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву, у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других. Упркос цитираном члану Европске конвенције у пракси данашњице све брже се развијају нова средства подобна за нарушавање нечије приватности, поготово приватности криминалаца током прикривених инфилтрација у криминалну средину за потребе расветљавања неких од најтежих изражених злочиначких воља припадника криминалних средина, те имајући то у виду, свака држава настоји да успостави равнотежу у што већој могућој мери између двају сукобљених интереса- интереса државе с једне стране и интереса заштите приватности и других основних људских права криминалаца с друге стране. С једне стране стоји потреба државе за спречавање вршења тешких кривичних дела од стране криминалних група, док с друге стране постоји ограничење државе приликом њеног деловања односно задирања у приватне животе појединаца. Управо из поменутог разлога, Европски суд за људска права

²⁴Нинчић Ж., *op.cit.*, стр. 90;

заступа становиште да право на приватност није апсолутно право, нити то треба бити, већ треба бити одмерено у односу на ограничења која су уведена ради заштите осталих припадника друштва.²⁵

Неспорно је да се коришћење тајних операција надлежних државних органа као метода мера инфилтрација сматра задирањем у основна људска права и слободе, понекад чак и кршењем истих, међутим, организовани криминал као највећи проблем савременог света се не може открити на други начин, нити се може спречити његово даље ширење, те је из тог разлога кршење људских права лица према којима се ове мере предузимају у основи оправдано. Управо из тог разлога је примена ових мера изузетна, те се примењују само у законом строго одређеним случајевима, а њихова примена се увек унапред планира, обезбеђује и спроводи.²⁶ Такође, мера инфилтрације која се спроводи и којом се задира у људска права и слободе мора почивати на утемељеном унутрашњем праву, тј. мора имати свој основ у њему, како би било оправдано предузимање исте у криминалној средини, те још разлога да се касније у кривичном поступку пред судом не би појавило питање незаконитости доказа добијених на овај начин.²⁷ Најзад, сами субјекти који су инфилтрирани у криминалну средину, често бивају суочени са проблемима током своје инфилтрације, које морају решавати на тај начин да опет не задиру превише у лична права самих лица према којима се усмерава сама активност инфилтрације. Сама заштита личних права поменутих лица није тек успутна већ је итекако повезана са поштовањем законских стандарда који се тичу ових права и слобода током трајања мере инфилтрације, јер, у супротном, могло би се поставити питање законитости целокупне мере.²⁸

Сасвим је реално и просто неминовно да употреба прикривених полицијских операција и спјецилних метода по самој својој природи подразумевају и извешан степен нарушавања приватности. Уколико би било дефинитивно установљено кршење поменутог члана 8. Европске конвенције, у том случају би сваки окривљени тврдио да је употреба таквих техника и ослањање на доказни материјал прикупљен на тај начин, заправо нешто што њега лишава још једног основног људског права и то права на

²⁵ The Deployment of Special Investigative Means, Савет Европе, Канцеларија у Београду, Београд, 2013, стр. 10;

²⁶ Нинчић Ж, *op. cit.* стр. 61;

²⁷ The Deployment of Special Investigative Means, Савет Европе, Канцеларија у Београду, Београд, 2013, стр. 15;

²⁸ Матијевић М., Криминалистички аспекти ангажовања прикривеног истражиоца, Годишњак Факултета правних наука, Бања Лука, бр. 1, 2011, стр. 90;

правично суђење, такође зајемчено чланом 6. Европске конвенције. Поред тога, окривљени даље може тражити да доказни материјал прикупљен на поменути начин буде искључен од стране домаћег суда, управо зато што је његовим прикупљањем дошло до нарушавања његове приватности, те да је потуно неправично да започети кривични поступак против њега буде настављен.

Да би предупредили овакве ситуације и побили таква оспоравања од стране окривљених лица у кривичном поступку, полицијски органи треба да буду у могућности да оправдају употребу специјалних метода и то управо позивајући се на основна начела на којима почива Европска конвенција, пре свега на начело законитости, затим неопходност и сразмерност уз истовремену примену одговарајућих заштитних механизма који спречавају злоупотребу специјалних метода које су обрађене у наредном делу рада.²⁹ Најзад, потпуно је оправдано што члан 8. Европске конвенције који јамчи право на приватност није апсолутно, већ условљено право, што значи да је задирање у ово право од стране полицијских органа оправдано уколико служи већим интресима државе, који се тичу националне и јавне безбедности, економске добробити, заштите здравља и морала.

III ФАЗЕ МЕРА ИНФИЛТРИРАЊА У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ

3.1. Етапе мера инфилтрација као оперативни аспекти инфилтрације

Инфилтрација у криминалну средину није једнократна радња, напротив, то је својеврсни процес, који се, у зависности од стадијума предузимања исте, може расподелити у неколико фаза. Ти оперативни аспекти инфилтрације су од значаја јер омогућују напредак у извођењу и обезбеђују сигурност у функционисању целог процеса као и успешност истог.

Оперативни аспекти инфилтрације могу се поделити у три велике етапе³⁰:

1. Легендирање и припрема за улазак
2. Делатност самог извора
3. Материјализовање добијених информација

²⁹ The Deployment of Special Investigative Means, Савет Европе, Канцеларија у Београду, Београд, 2013, стр. 8;

³⁰ Јевремовић А., *op.cit.*, стр. 62;

Легендирање и припрема за улазак односно за само инфилтрирање у криминалну средину означава етапу у којој се гради профил лица које ће бити инфилтрирано. Профил тог лица зависиће од самог криминалног миљеа у који ће бити инфилтрирано, па се у том случају има у виду и сам профил криминалне групе која је предмет инфилтрирања, односно према којој се предузима мера инфилтрације.³¹ Другу етапу карактерише делатност самог извора, где је извор обично прикривени иследник или употреба оперативних веза. У овој етапи извор је већ инфилтриран унутар одређене криминалне групе, односно обитава у криминалној средини и обавља своју функцију, а то је прикупљање информација и података као и долажење до што више сазнања о целокупној организацији и хијерархији криминалне групе о њеним активностима.³² Трећа етапа, као завршна има улогу да све прикупљене податке током инфилтрирања обради и материјализује их кроз доказе који ће бити подобни за покретање и вођење кривичног поступка против одређене криминалне групе, односно њених чланова.³³

3.2. Фазе инфилтрације у криминалну средину

Фазе су саставни делови сваке инфилтрације у криминалну средину кроз које ти поступци морају проћи. У литератури се као фазе инфилтрације помињу следеће:

1. Фаза планирања
2. Фаза реализације
3. Фаза контроле³⁴

Прва фаза, фаза планирања је уједно почетна и основна фаза у целокупном поступку инфилтрације. Она обухвата конкретно дефинисање сврхе целокупне операције, таргетирање циљева који се желе постићи самом инфилтрацијом. Након што се изврши идентификовање циљева, а онда и коначно дефинисање сврхе, тада се у овој фази приступа бирању технике, односно проналажењу најпогоднијег начина за безбедно инфилтрирање и обезбеђивање средстава за остваривање. Такође, да би сама фаза планирања дала што више успеха и омогућила да процес пређе у наредну фазу, неопходно је располагати квалитетним подацима о самој средини у којој се треба извести инфилтрација, као и о лицима који чине ту средину. Тек на основу таквих података је могуће дефинисати оквире инфилтрације и омогућити средства за исту.

³¹ Манојловић Д., Криминалистичка оператива, Београд, БеоСинг, 2010, стр. 402;

³² Манојловић Д., *op.cit.*, стр. 403;

³³ Манојловић Д., *op.cit.*, стр. 355;

³⁴ Јевремовић А., *op.cit.*, стр. 64;

Фаза реализације, као друга фаза инфилтрације се може даље разврстати на две подфазе. Прва подфаза би била припрема реализације, док би друга подфаза била сама односно директна реализација инфилтрације. Најзад, трећа, односно коначна фаза реализације која носи назив фаза контроле, служи за упоређивање резултата целокупне операције, и то упоређивање између резултата који су очекивани на самом почетку, односно у првој фази и крајњих резултата, који су остварени на крају саме реализације, односно на крају друге фазе. Може се рећи да је трећа, последња фаза на неки начин сумарни приказ целокупне примењене мере инфилтрације у криминалну средину, односно служи за теоријску реконструкцију мере, приказивање њених лоших и добрих страна, извођење неког закључка о коришћеним средствима и начину инфилтрације и можда евентуални предлог за будуће предузимање мера инфилтрације.³⁵

Из наведеног, а имајући у виду побројане етапе и фазе кроз које пролази један поступак инфилтрације, може се видети да их одликује велики обим активности које се даље деле на припремање, планирање и само касније реализовање инфилтрирања. Може се рећи да је сама инфилтрација смештена на самом крају читаве ове операције, а да је најважнија активност заправо осмишљавање читаве операције, обезбеђивање средстава, како финансијских тако и техничких, те обезбеђивање адекватне подршке која ће функционисати истовремено са њеном реализацијом. Управо зато су ове мере веома сложене те је њихов исход готово увек неизван, иако им као што је и споменуто, претходи период планирања, припремања и обезбеђивања њихове примене. Сложеност ових мера се не огледа само кроз фазе и етапе кроз које иста пролази, већ се та сложеност огледа и у комплексној организацији која учествује у спровођењу ове мере, а која има функцију управљања. Сваки члан те организације има своје тачно одређене активности, које се међусобно преплићу и подржавају, односно употпуњују и најзад омогућавају несметано инфилтрирање и трајање истог у криминалној средини. Те активности се састоје из:

-процењивања могућег будућег стања

-обезбеђивања потребних ресурса који су неопходни за несметано и ефикасно одвијање операције

³⁵ Јевремовић А., *op.cit.*, стр. 64;

-давање инструкција свим члановима комплексне операције

-бирање и избор најбоље солуције за акцију, непосредно након претресања свих могућих солуција и начина за предузимање мере

-дефинисање будућих подација у вези са изабраном солуцијом за операцију

-расподела послова унутар операције кроз фазе и етапе

-усмеравање свих учесника ка предвиђеном циљу и успешном постизању истог.³⁶

Та организација се састоји од одређених јединица које се налазе у оквиру полиције и безбедносних служби. Неке од њих су јединице задужене за опсервацију, јединице задужене за тајно праћење и снимање, јединице за посебне радње које учествују у крајњој фази инфилтрације, када је потребно обавити хапшење чланова криминалне групе, непосредно пред окончање целокупне операције.³⁷

IV ВРСТЕ МЕРА ИНФИЛТРАЦИЈЕ У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ

Пре свега, постоји неколико подела мера инфилтрација у зависности од критеријума који се користи за разграничење њихових врста. Тако је основна подела мера инфилтрација у односу на субјекта који се користи за саму реализацију инфилтрације у криминалну средину, где се разликује коришћење оперативних веза (у литератури се наводе лица која већ имају изграђене позиције у криминалној средини)³⁸ и ангажовање прикривеног иследника, посебне доказне радње регулисане чл. 183. Законика о кривичном поступку РС.

За наредну поделу мера инфилтрације узима се временски критеријум, односно дужина трајања саме операције инфилтрирања, па се у том погледу мере деле на:

- *Дугорочне*
- *Краткотрајне и*
- *Ad hoc*

Дугорочне мере инфилтрације подразумевају континуирано прикупљање података и информација у периоду од више месеци и то обично искоришћавањем максималног

³⁶ Јевремовић А., *op.cit.*, стр. 64;

³⁷ Дураковић А., Прикривено полицијско деловање и аналитички рад као средство за сузбијање кривичних дела везаних за дроге, Зеница, Правни факултет Универзитета у Зеници, 2008, стр. 172

³⁸ Јевремовић А., *op.cit.* стр. 65;

оквира који је законом одређен заједно са додатним продужењем самог трајања ове мере. *Краткотрајне мере инфилтрације* трају знатно краће од дугорочних, односно не исцрпљују у потпуности законски временски оквир те трају најчешће у просеку од неколико дана до највише једног месеца. Примена ових мера је могућа онда када су околности конкретног случаја такве да се операција може успешно окончати у краћем временском периоду. Ове краткотрајне операције инфилтрације се користе само у одређеним тренуцима и то само онда када се поуздано очекује да ће у одређеном времену и на одређеном месту доћи до неке криминалне активности (као пример можемо навести купопродају дроге, кријумчарење оружја и остало). У том случају се може користити и мера тајног праћења.³⁹

Ad hoc мере инфилтрације су такозване условљене операције које се никако не могу одлагати, те се предузимају промтно и са претходним краћим припремама. Може се рећи да ова мера инфилтрације не пролази детаљно кроз све напред наведене фазе, односно да је фаза планирања често пропуштена или да је иста била знатно краћа и прожета само неопходним плановима. Симуловани откупи дроге и фалсификованих новчаница су примери који се у литератури наводе као примери мање сложених операција за које су ове *ad hoc* мере подобне за примену.⁴⁰

Поред наведених, може се испољити још једна подела мера инфилтрација уколико се за критеријум постави блискост контакта између лица које учествује у инфилтрацији и лица која се сматрају осумњиченима, односно који су активни чланови одређене криминалне групе, па у складу са тим, разликују се прикривене операције без контакта и прикривене операције са контактом. *Прикривене операције без контакта* су операције које се изводе на даљину, такозване даљинске операције. Приликом предузимања ових операција овлашћења лица не долазе у контакт са осумњиченима. Пример за ове операције био би тајни надзор комуникација, надзор и теничко снимање просторија, преглед поштаских пошиљки, тајно фотографисање и видео документовање, приступ компјутерским системима и рачунарско претраживање података, коришћење техничких средстава за тајно праћење и др.⁴¹ *Прикривене операције са контактом* су оне операције у којима постоји одређени контакт, односно блискост између поменутих лица. У ове операције сврстава се употреба симулованих

³⁹ Нинчић Ж., *op. cit.*, стр. 89;

⁴⁰ Јевремовић А., *op.cit.* стр. 65;

⁴¹ Нинчић Ж., *op cit.*, стр. 90;

послова, ангажовање прикривеног иследника, коришћење информатора и сл.⁴² Међутим, у вези са коришћењем прикривеног иследника као методе инфилтрације даље се разликују генерално две врсте таквих инфилтрација и то плитка и дубока инфилтрација.

4.1. Систем плитке инфилтрације

Плитка инфилтрација (light, shallow cover operation) се одликује временски краћим, једнократним или виšekратним сусретима прикривеног иследника, односно службеника са циљаним члановима криминалне групе, тзв. "метама истраге". Ти сусрети су углавном повезани са вођењем преговора за реализацију одређене криминалне активности (обично су у питању симуловани откупи). У току плитке инфилтрације службеник у улози прикривеног иследника није све време у додиру са криминалном групом па самим тим не борави константно под својом легендом, већ само повремено и то онда када остварује непосредне контакте са метама своје истраге.⁴³ Систем плитке инфилтрације под својим називом окупља неколико својеврсних института који се најчешће примењују приликом истраге. То су:

1. *Метод процесне инфилтрације потенцијалном жртвом „мамцем“*
2. *Метод процесне инфилтрације привидном куповином*
3. *Метод процесне инфилтрације привидном продајом*
4. *Метод процесне инфилтрације псеудо куповином*

4.1.1. Метод процесне инфилтрације потенцијалном жртвом

Овај метод се остварује тако што се одговарајући полицијски службеник инфилтрира у криминалну средину, на основу претходно прикупљених података и испитаног окружења у које се инфилтрира и то као потенцијална жртва. Овај метод се састоји од једнократног сусрета са метама истраге и то на тај начин што се инфилтрирани службеник налази на месту процењеном за могуће место извршења конкретног кривичног дела, где је он у улози објекта кривичног дела, односно бива жртва тог дела.

⁴² Нинчић Ж., *op cit.*, стр. 91;

⁴³ Јевремовић А., *op cit.*, стр. 65;

У овој методи плитке инфилтрације најважнија је употреба посебне доказне радње тајног праћења и снимања са циљем да се обелодани активност криминалне групе.⁴⁴

4.1.2. Метод процесне инфилтрације привидном куповином

Метод процесне инфилтрације привидном куповином је усмерен на прикупљање података о недозвољеном кретању илегалне робе на тржишту, о могућим и већ познатим продавцима, затим откривању начина функционисања илегалног тржишта, прања новца и осталим криминалним активностима.

4.1.3. Метод процесне инфилтрације привидном продајом

Употребом овог метода прикривени полицијски службеник бива у потпуности инфилтриран у криминалну групу као њен стални и активни члан, већ долази у додир са њеним осталим члановима као продавац илегалне робе на њиховом тржишту. Треба напоменути да је циљ употребе ове методе готово идентичан као и код употребе претходне: употребом додатне мере тајног надзора настоји се доћи до вредних и употребљивих информација о недозвољеним тржиштима забрањене робе, о њиховим механизмима пословања и осталим информацијама.

4.1.4. Метод процесне инфилтрације псеудо куповином

Метод процесне инфилтрације псеудо куповином се одликује употребом финансирања од стране прикривеног агента који је инфилтриран у криминалну средину, али ни у овом случају није активни члан конкретне криминалне групе, већ само финансијер циљане криминалне групе за „њихов одређени посао“ где финансијер, односно прикривени агент добија „одређени проценат од одрађеног посла“.⁴⁵

⁴⁴ Јевремовић А., *op cit.*, стр. 66;

⁴⁵ Јевремовић А., *op cit.*, стр. 66;

4.2. Систем дубоке инфилтрације

Дубока инфилтрација (*deep cover infiltration*) је операција која је по својим одликама дуготрајна операција, под којом се подразумева дуготрајнији, односно стални боравак инфилтрираног полицијског службеника у одређеној криминалној групи под својом легендом као њихов стални члан.⁴⁶ Међутим, поред инфилтрираног полицијског службеника, односно прикривеног иследника као најзначајније мере инфилтрације, могу се користити и друге мере за вишемесечно прикупљање података и доказа о активностима криминалних група. То су:

-надзор и техничко снимање телефонских разговора

-тајно праћење и техничко снимање особа и предмета у дужем временском периоду.⁴⁷

Поред мера односно метода инфилтрације у криминалну средину, у правној литератури се спомињу и институти дубоке инфилтрације, и то:

1. Процесна инфилтрација у криминалну организацију;
2. Метод инфилтрације „убод“ односно „клопка“;
3. Метод инфилтрације фиктивном трговинском радњом- потенцијална „жртва или мамац“;
4. Метод инфилтрације тестом интегритета;
5. Метод инфилтрације стицањем поверења.⁴⁸

4.2.1. Процесна инфилтрација у криминалну организацију

Процесна инфилтрација у криминалну средину као метод дубоке инфилтрације подразумева примену инфилтрираног полицијског службеника у криминалну групу, који током свог боравка у њој врши посматрање њихових активности са циљем прикупљања доказа за касније кривично гоњење сталних чланова. Може се слободно изнети претпоставка да је овај метод дубоке инфилтрације по својој суштини

⁴⁶ Маринковић Д., *Сузбијање организованог криминала- специјалне истражне методе*, Нови Сад, Прометеј, 2010., стр. 496;

⁴⁷Нинчић Ж., *Прикривене операције у функцији сузбијања организованог криминала*, Министарство унутрашњих послова, 2/2019, стр. 89;

⁴⁸Манојловић Д. *op.cit.* стр. 66;

идентичан посебној доказној радњи прикривеног иследника у кривичном законодавству РС.

4.2.2. Метод инфилтрације „убод“ односно „клопка“

Овај метод инфилтрације се спроводи постављањем клопке члановима криминалне групе од стране инфилтрираног лица у криминалну средину. Клопка се обично спроводи објављивањем намере инфилтрираног лица односно давањем понуде да жели да купи њихову украдену робу или робу која се појављује на илегалном тржишту, (обично је то дрога, оружје, аутомобили и друге ствари великих вредности).

4.2.3. Метод инфилтрације фиктивном трговинском радњом, потенцијална жртва или мамац

Метод инфилтрације фиктивном трговинском радњом је посебан метод инфилтрације, који се спроводи на тај начин што се инфилтрирани полицијски службеник у криминалној групи појављује као власник одређеног пословног објекта, унапред смишљеног и исценираног за време фазе планирања операције. Тако представљен криминалној групи, он њеним члановима одаје информације о свом успешном пословању и зарађивању великих новчаних износа. Овај одлив информација поменутич члановима је унапред осмишљени потез са циљем да се код тих лица створи заинтересованост за изнуду или откуп поједине робе која ће се касније препродавати на илегалном тржишту.

4.2.4. Метод инфилтрације тестом интегритета

Четврти метод дубоке инфилтрације се састоји од инфилтрације у криминално окружење које је лоцирано на основу претходно одрађених детаљних истраживања, између осталог, и самих профила личности који бораве у таквим окружењима. Ради откривања њихових криминалних активности и документовања истих, постављају се одређени изазова пред њима, како би били ухваћени на делу.

4.2.5. Метод инфилтрације стицањем поверења

Метод инфилтрације стицањем поверења, као последњи метод дуготрајне или дубоке инфилтрације подразумева своју двостепеност у садржини. Први степен се огледа у постепеном стицању поверења саме криминалне групе и каналисање истог ка претходно одређеним метама које су центар истраге. Након неког времена, пошто инфилтрирани полицијски службеник изгради своје поверење, долази се до другог степена овог метода.

Наиме, тада долази до усмеравања читаве операције ка тачно одређеним метама истраге или осумњиченима који располажу великим количинама инкриминишућих доказа, до којих се дошло на основу претходно обављених трансакција помоћу којих је инфилтрирано лице и стекло циљано поверење.⁴⁹

V НАСТАНАК МЕРА ИНФИЛТРАЦИЈЕ У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ

5.1. Рани зачеци мера инфилтрација у криминалну средину

Борба против организованог криминала у прошлости није наликовала данашњој која изискује употребу тајних операција уколико се желе постићи опипљиви успех и делотворни резултати. Како је употреба традиционалних истражних метода неретко неспојива са успешном борбом против организованог криминала из тог разлога се често прибегава употреби специјалних метода када то околности дозвољавају. Управо мере инфилтрације у криминалну средину, као једини равноправни одговор облицима организованог криминала имају посебно значајну улогу међу специјалним истражним методима који последњих година постају саставни део националних законодавстава многих земаља.⁵⁰ Прикривене истраге као синоним за полицијске инфилтрације у криминалну средину односно као истражна метода у полицијском раду су новијег датума, те из тог разлога има мало извора који дају информације о раним почецима инфилтрације од стране полиције у криминалну средину. У литератури се може наићи на информацију да су сличне методе попут прикривених истрага постојале још у 18. веку у појединим државама где су надлежни полицијски органи користили исте у свом

⁴⁹Манојловић Д., *op.cit.*, стр. 358;

⁵⁰Делибашић В., *Прикривени иследник*, Оригинални научни рад, Журнал за криминалистику и право, стр. 82;

раду. Наравно, са сигурношћу се може рећи да су тадашњи начини инфилтрације били доста другачији од савремених.

За сам почетак полицијске инфилтрације у криминалну средину може се навести име француског детектива Еугена Видока који је био на челу Одељења за кривичне истраге тајне полиције Париза.⁵¹ Његови агенти, односно људи који су чинили његово одељење били су попут њега, криминалци регрутовани из криминалне средине, јер је сматрао да се криминалцима једино могу ефикасно супротставити ранији криминалци. Жозеф Фуше је још једно име значајно за зачетак инфилтрације у криминалну средину, поготово на тлу Европе. Он се сматра родоначелником прикривених операција у Европи и од његовог рада почиње модеран полицијски рад. Према Фушеу, обична полиција се није могла супротставити криминалу, будући да се, према њему, деликти морају спречавати и предупредивати, те је из тог разлога створена тајна полиција која се служила методама тајних служби.⁵² Сер Роберт Пил је у Енглеској основао прву модерну полицијску силу 1829. године у којој је запошљавао тајне детективе у цивилу. Како је у народу владала велика забринутост због оваквог устројства са објашњењем да постоји сумња да ће се тајна полиција користити преваходно за одређене политичке репресије и разрачунавања међу неистомишљеницима, то су званичне полицијске снаге захтевале да све тајне операције претходно буду одобрене од стране надређених. Касније је у овој земљи отворена прва формална детективска служба у цивилу од стране комесара Едмунда Хедерсона. Име његове службе је касније промењено у Специјални огранак, будући да је његова првобитна надлежност постепено постајала све шира, те је дошла до стадијума да је укључивала општу улогу у борби против тероризма, борби против страних субверзија и инфилтрирању у организовани криминал. По узору на његову службу, Агенције за спровођење закона основале су касније сличне огранке, те је тако инфилтрација у криминалну средину полако напредовала и усавршавала се све до данашњих стандарда.

⁵¹ Еуген Видок (1775-1857) био је француски криминалац који је касније постао криминалистичар и водио Одељење за кривичне истраге тајне полиције Париза. Сматра се оснивачем и првим директором извесне „Surete nationale“ за откривање злочина и био је шеф прве приватне детективске агенције. Наиме, након његовог другог по реду изласка из затвора, Еуген Видок је одлучио да не жели више да живи на ивици друштва, те је своје услуге понудио тадашњој полицији Француске. Постао је њихов информер. Након што је успешно био шпијун француске полиције дуги низ година и задобио поверење државе, крајем 1811. године основао је неформално „Suretenationale“. Преузет са Интернета: https://en.wikipedia.org/wiki/Eug%C3%A8ne_Fran%C3%A7ois_Vidocq

⁵² Madelin, L. Fouché. Macht und Ehrgeiz, 1978. München, str. 102

У Сједињеним Америчким Државама се кренуло на сличан начин и то од стране њујоршке полицијске управе коју је водио полицијски комесар Вилијам Мекаду, оснивањем италијанског одреда 1906. године за борбу против раширеног криминала и застрашивања у сиромашним италијанским насељима. Разне савезне агенције започеле су сопствене тајне програме да би недуго затим 1908. године био основан Савезни истражни биро (ФБИ).⁵³

VI МЕРЕ ИНФИЛТРАЦИЈЕ У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ КРОЗ НАЦИОНАЛНУ РЕГУЛТИВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Као што је у првом делу рада већ наведено, све тежи облици криминала условљавају државу и њене надлежне органе да коришћењем тајних операција и посебних доказних радњи стану на пут све растућем криминалу, будући да се традиционална истражна техника показала недовољно ефикасном у овој борби. Како су традиционалне полицијске методе, које се иначе користе при расветљавању учињених кривичних дела готово неефикасне у борби против организованог криминала, то држава прибегава примени посебних истражних метода које се одликују изузетношћу и тајношћу пре свега. Ради се о посебним доказним радњама, предвиђеним Закоником о кривичном поступку, које код тешких кривичних дела и дела организованог криминала нису ограниченог домена у откривању ових дела, као што је то код редовних доказних радњи случај. Посебне доказне радње се у литератури спомињу као специјалне доказне радње, затим специјалне истражне технике и оне представљају заправо посебан начин прикупљања доказа о учињеним најтежим кривичним делима. Посебне су јер се примењују само у односу на нека кривична дела, која су категорисана по својим тешким последицама и степеном озбиљности који имају по државу али и њено становништво, као и по самој казни која је предвиђена за таква дела.⁵⁴ Основна особина посебних доказних радњи јесте чињеница да оне представљају дозвољени начин прикривеног прикупљања важних података о извршеним кривичним делима али и о планираним тешким кривичним делима, те на тај начин стварају приказ одређеног лукавства државних органа или обману, али не према некој другој држави и њеним

⁵³Преузето са Интернета, дана 07.11.2020. године, https://en.wikipedia.org/wiki/Undercover_operation

⁵⁴ Е. Бећировић, Посебне доказне радње са посебним фокусом на тајни надзор комуникација, Прегледни научни рад, Правне теме, бр. 10, 2017 стр. 155

органима, већ према члановима криминалних група који се сматрају субјектима криминалних активности о којима се превасходно и прикупљају наведени подаци.⁵⁵

Говорећи даље о мерама инфилтрације у националној законској регулативи, неминовно је пре свега одредити посебне доказне радње у националном законодавству. Подсетимо се, мере инфилтрације у криминалну средину су тајне операције односно поступци који су строго регулисани законом а који се састоје од оперативних веза и тактичких мера са циљем прикупљања података о активностима криминалних група и документовања свих доказа који инкриминишу чланове поменутих група у вези са учињеним кривичним делима. У том случају, мере инфилтрације се могу посматрати као метод истраживања и процесуирања најтежих кривичних дела, при чему су срж саме инфилтрације заправо поједине посебне доказне радње које се користе приликом инфилтрације у криминалну средину.

Од значаја је навести и теоријску поделу која је, премда урађена према раније важећем Законику о кривичном поступку, ипак од важности када се говори о мерама инфилтрације и посебних доказних радњи. Наиме, према тој теоријској подели, посебне мере под којима се мисли на посебне доказне радње предвиђене ЗКП-ом могу се поделити у две групе и то на мере инфилтрације и мере опсервације. Даље, према тој подели у мере инфилтрације спадају посебне доказне радње: употреба прикривеног иследника и склапање симулованих послова, док у мере опсервације спадају: тајно праћење и снимање, тајни надзор комуникације, контролисана испорука и контрола пословних рачуна осумњичених лица.⁵⁶

6.1. Кривична дела код којих је могућа примена посебних доказних радњи

Чланом 162. Законика о кривичном поступку је прецизно одређено за која се кривична дела могу применити посебне доказне радње. Из практичних разлога та кривична дела се називају посебним кривичним делима у која спадају:

1. Кривична дела за која је законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, а мисли се на кривична дела организованог криминала, поједина

⁵⁵ М. Шкулић, Посебне доказне радње у функцији сузбијања тероризма и осовни правни аспекти противтерористичког деловања војних снага, Универзитет у Београду, Правни факултет, Војно дело 5/2016, 2016, стр. 276

⁵⁶ Т. Лукић, Доказне радње у кривичном поступку, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 2011., стр. 25

кривична дела из области корупције као и друга посебно тешка кривична дела, затим кривична дела против човечности и других међународним правом заштићених добара.

2. Тешко убиство, отмица, изнуда, разбојништво, злоупотреба положаја одговорног лица, и друга кривична дела таксативно одређена поменутиим чланом ЗКП-а.

За посебну доказну радњу ангажовања прикривеног иследника је материјалноправни услов прилично ограничен у односу на остале посебне доказне радње, будући да се прикривени иследник може ангажовати само за кривична дела организованог криминала као и у погледу кривичних дела против човечности и других добара.

6.2. Законска регулација посебних доказних радњи у Републици Србији

Према одредбама Законика о кривичном поступку у делу који се односи на посебне доказне радње, предвиђено је да се оне могу предузети само према оном лицу за које постоје основи сумње да је извршило кривично дело за које је унапред предвиђено законом да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности као и друга кривична дела из чл. 162. ЗКП-а, за чије истраживање је дозвољена употреба посебних доказних радњи. Тек уколико се на други начин не могу прикупити неопходни докази за кривично гоњење или уколико би њихово прибављање било знатно отежано, могу се применити посебне доказне радње.⁵⁷ Још изузетније, ове радње се могу одредити и према лицу за које постоје основи сумње да припрема неко од поменутих кривичних дела, а све околности случаја указују да се на други начин не може открити, доказати или спречити, или би све то изазвало несразмерно велике тешкоће или велику опасност. Из оваквог појмовног одређења могу се уочити два материјалноправна услова који морају бити испуњени да би се посебне доказне радње могле применити. Ти услови су: 1. да постоје основи сумње да је лице учинило кривично дело организованог криминала, међународни злочин или неко од других тешких кривичних дела прописаних чланом 162. ЗКП-а; 2. да се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано.

Формалноправни услови се односе на форму одређивања посебних доказних радњи за одређено кривично дело, и то на форму коју предлог јавног тужиоца а наредба

⁵⁷ Члан 161. ст. 1 Законика о кривичном поступку („Сл. Гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 55/2014 и 35/2019)

судије за претходни поступак морају да испуне како би се конкретна посебна доказна радња могла применити. За примену сваке посебне радње је пре свега потребан предлог јавног тужиоца за који је обавезна писана форма и обраложеност тог предлога, док наредба судије за претходни поступак мора садржати све елементе који су посебно прописани за сваку посебну доказну радњу. У нашем ЗКП-у одређено је шест посебних доказних радњи, и то: *тајни надзор комуникације, тајно праћење и снимање, симуловани послови, контролисана испорука, рачунарско претраживање података и ангажовање прикривеног иследника*. Имајући у виду дефиницију и сврху мера инфилтрација у криминалну средину, то се само употреба прикривеног иследника, тајни надзор комуникације и тајно праћење и снимање могу заиста окарактерисати као мере инфилтрације, те се из тог разлога оне и обрађују у наредном делу рада.

6.2.1. Тајни надзор комуникације

Тајни надзор комуникације јесте мера која обухвата надзор и снимање свих врста комуникације које осумњичено лице обавља што путем телефона, што путем других техничких средстава, као и надзор електронске или неке друге подобне адресе осумњиченог и заплону његових писама и пошиљака. Овде ваља истаћи да је појам надзора шири појам од прислушкивања, будући да се под надзор могу ставити и оне врсте комуникације које се не могу прислушкивати. Такође, поред телефонских, под тајни надзор долазе у обзир и други разговори осумњиченог лица (на улици, јавном скупу) уз оптичко и магнетофонско снимање.⁵⁸ Суштина ове посебне радње је таква да се њеном применом задире у тајност писама и других средстава општења, које сам Устав чини неповредивим.⁵⁹ С друге стране, самим Уставом се изузетно допушта задирање у ова наповредива права уколико је то потребно ради несметаног вођења кривичног поступка и то на одређено време и на основу претходне одлуке суда.⁶⁰

Оно што је од значаја за ову посебну доказну радњу јесте шири домен њене примене. Наиме, поред већ напред поменутих кривичних дела из чл. 162. ЗКП-а, ова радња се може применити и за следећа кривична дела: *неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права, оштећење рачунарских програма и*

⁵⁸ М. Грубач, Кривично процесно право, Пројурис, Београд, 2014, стр. 124

⁵⁹ В. Ђурђић, Кривично процесно право- Општи део, Ниш, 2014, стр. 333

⁶⁰ Чл. 41. Устава Републике Србије („Сл.Гласник РС“, бр. 98/2006)

података, рачунарска саботажа, рачунарска превара и неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података.⁶¹

Тајни надзор комуникације као посебну доказну радњу одређује судија за претходни поступак, образложеном наредбом донешеном на образложени предлог јавног тужиоца. Наредба мора садржити све расположиве податке о лицу према коме ће се тајни надзор одредити, затим законски назив кривичног дела у односу на које се радња одређује према конкретном лицу, све расположиве податке о телефонском броју и адреси за коју постоје основи сумње да их осумњичено лице користи, разлоге на којима се сумња заснива, те начин, обим и трајање ове посебне доказне радње. Трајање ове посебне доказне радње је ограничено на три месеца, с тим што се исто може продужити за још три месеца. Законик предвиђа још један изузетак за продужење трајања ове радње и то ако се ради о кривичним делима за која је надлежно јавно тужилаштво посебне надлежности, где се тајни надзор може изузетно продужити још два пута од по 3 месеца.

Према члану 168. Законика, полиција, Безбедносно-информативна агенција или Безбедносновојна агенција су надлежне да извршавају наредбу судије за претходни поступак. О спровођењу тајног надзора они су обавезни да сачињавају дневне извештаје који се касније скупа са свим прикупљеним доказним материјалом достављају судији и јавном тужиоцу на њихов захтев.

6.2.2. Тајно праћење и снимање

Реч је о посебној мери криминалистичке опсервације чији је циљ прикупљање свих расположивих података о кретању и оствареним контактима осумњиченог лица на свим јавним и нејавним местима, осим у његовом стану, као и ради утврђивања истоветности лица или лоцирања лица и ствари. Законик предвиђа праћење и снимање једино осумњиченог лица. Просторије или превозна средства која припадају неким другим лицима могу изузетно бити предмет снимања уколико је вероватно да би осумњичени могао бити у њима или се користио истима. Формалноправни услов за одређивање ове радње је идентичан са претходном доказном радњом. Дакле, неопходна је наредба судије за претходни поступак, донешена на образложени предлог јавног тужиоца. Наредба мора садржити све расположиве податке о осумњиченом лицу,

⁶¹ Чл. 162. ст. 3 ЗКП-а

законски назив кривичног дела у односу на које се радња одређује, означање просторија, места или превозних средстава, овлашћење за улазак и постављање техничких средстава за снимање, разлоге на којима се сумња заснива, те начин, обим и трајање ове посебне доказне радње. Трајање тајног праћења и снимања је максимално 3 месеца, са још три продужења од по 3 месеца, као изузетак за кривична дела за која је надлежно тужилаштво посебне надлежности.

Тајно праћење и снимање може бити статично или динамично, у зависности од тога да ли се посматрају и снимају одређена места, просторије или возила или се снимање врши праћењем осумњиченог лица од стране једног или више агената који притом користе транспортно средство. Свакако, и у једном и у другом случају се користе технички инструменти за снимање, даљинско осматрање и прислушкивање.⁶² Полиција, Безбедносно-информативна агенција или Безбедносновојна агенција су овлашћене да извршавају наредбу суда за примену ове доказне радње. О тајном праћењу и снимању, они су обавезни да сачињавају дневне извештаје који се касније скупа са свим прикупљеним снимцима достављају судији и јавном тужиоцу на њихов захтев.

Ова посебна доказна радња је од значаја за инфилтрацију у криминалну средину која се користи само у одређеним тренуцима и то само онда када се поуздано очекује да ће у одређеном времену и на одређеном месту доћи до неке криминалне активности (као пример смо навели у раду купопродају дроге, кријумчарење оружја и остало). Такође, ова радња спада у прикривене операције без контакта будући да се изводе на даљину, те да приликом предузимања ових операција овлашћења лица не долазе у контакт са осумњиченима.

6.2.3. Прикривени иследник

Под прикривеним иследником сматра се полицијски службеник или друго законом одређено лице које „улази“ у криминалну групу у којој борави под тајним идентитетом и тајно прикупља доказе о планирању и извршењу одређених кривичних дела. Слободно можемо рећи да је ова радња заправо најзначајнија мера инфилтрације а уједно и најефикаснија, те зато заслужује да се посебно обради кроз овај мастер рад.

Под прикривеним иследницима се сматрају полицијски службеници којима је додељен промењен идентитет (легенда), који у одређеном временском периоду делују

⁶² М. Грубач, *op.cit.*, стр. 126

тајно у контакту са одређеним криминалним круговима и прикупљају информације неопходне за откривање, разјашњавање и спречавање кривичних дела и то она кривична дела која се односе на организовани криминалитет.⁶³

6.2.3.1. Материјални услови за предузимање радње прикривеног иследника

Законик о кривичном поступку, чл. 183. предвиђа да се радња прикривеног иследника може одредити на основу образложеног предлога јаног тужиоца, уколико се употребом других посебних доказних радњи не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано, те уколико су испуњени посебни услови за предузимање посебних доказних радњи, односно да се ове радње предузимају само према одређеном лицу и то лицу за које постоје основи сумње да је учинило одређено кривично дело за које је надлежно тужилаштво посебне надлежности, а на други начин се не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано.⁶⁴ Из наведеног, могу се уочити три главна услова која морају бити испуњена у сваком конкретном случају да би се могла предузети посебна доказна радња прикривеног иследника. Први услов тиче се постојања основа сумње да је одређено лице изршило одређено кривично дело, прописано Законом о кривичном поступку. Други услов је негативно одређен а односи се на искључење могућности за предузимање друге посебне доказне радње. Ради се о искључењу могућности да се потребни докази могу прикупити на било који други начин. Трећи услов се тиче постојања основа за предузимање ове радње, односно неопходна је образложена одлука државног органа.

6.2.3.2. Кривична дела за која се може предузети радња прикривеног иследника

Прикривени иследник се може ангажовати само са кривична дела за која су надлежна јавна тужилаштва посебне надлежности, на основу чл. 162, ст. 1 и 2 ЗКП-а.

⁶³ Шукулић, М., Кривично процесно право, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013, стр. 288;

⁶⁴ Законик о кривичном поступку РС („Сл. Гласник РС“ бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013,45/2013, 55/2014 и 35/2019) чл. 161;

Према Закону о јавном тужилаштву⁶⁵, јавна тужилаштва посебне надлежности су Јавно тужилаштво за организовани криминал и Јавно тужилаштво за ратне злочине.

Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела⁶⁶ чл. 2. прописано је да се Јавно тужилаштво за организовани криминал бави следећим кривичним делима:

- *кривична дела организованог криминала, против уставног уређења и безбедности Републике Србије*
- *кривична дела против службене дужности, када се злоупотребљава службени положај, а вредност прибављене имовинске користи прелази износ од 200.000.000 динара*
- *кривично дело међународни тероризам и кривично дело финансирања тероризма*
- *кривично дело прања новца, ако имовина која је предмет прања новца потиче из претходно наведених кривичних дела*
- *кривична дела против државних органа и кривична дела против правосуђа, уколико су извршена у вези са кривичним делима која су наведена.*

У вези јавног тужилаштва за ратне злочине, Закон о надлежности државних органа у поступку за ратне злочине⁶⁷ чл. 2. је прописано да се овај закон примењује за:

- кривична дела из чл. 370. до 384. и чл. 385. и 386. Кривичног законика;
- тешка кршења међународног хуманитарног права извршена на територији бивше Југославије од 1. јануара 1991. године која су наведена у Статуту Међународног кривичног суда за бившу Југославију;
- кривично дело помоћ учиниоцу после извршеног кривичног дела из члана 333. Кривичног законика, ако је извршено у вези са кривичним делима из тач. 1) и 2) овог члана.

⁶⁵ Закон о јавном тужилаштву („Сл. Гласник РС“ бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011- др. закон, 101/2011, 38/2012-одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014- одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016- одлука УС);

⁶⁶ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела („Сл. Гласник РС“ бр. 94/2016 и 87/2018-др. закон) ;

⁶⁷ Закон о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине („Сл. Гласник РС“ бр. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011- др.закон и 6/2015)

6.2.3.3. Формални услови за ангажовање прикривеног иследника

Прикривени иследник се може ангажовати на основу образложеног предлога јавног тужиоца на основу кога судија за претходни поступак доноси наредбу за спровођење ове доказне радње, уколико су испуњени сви, напред споменути услови.

На основу предлога јавног тужиоца, судија за претходни поступак доноси образложену наредбу за примену ове посебне доказне радње. Садржина ове наредбе је законом тачно прописана, па тако, свака наредба за њену примену коју доноси судија за претхони поступак мора да садржи податке о лицу односно криминалној групи према коме ће се мера применити, односно међу којима ће се прикривени иследник инфилтрирати, затим опис могућих кривичних дела, начин, место, обим и трајање ове посебне доказне радње. Судија за претходни поступак може у наредби навести и овлашћење прикривеног иследника да током своје инфилтрације користи техничка средства за фотографисање или тонско, оптичко или електронско снимање. Прикривеног иследника, на основу чл. 185. ЗКП-а, одређује министар надлежан за унутрашње послове, директор Безбедносно-информативне агенције и директор Војнобезбедносне агенције. С обзиром на овај члан ЗКП-а, посредно се може закључити да прикривени иследник може бити овлашћени полицијски службеник, затим припадник Безбедносно-информативне агенције и Војнобезбедносне агенције. Међутим, прикривени иследник под одређеним условима може бити и неко друго лице, које може бити и страни држављанин.

Само трајање ове доказне радње је временски ограничено, и траје колико је потребно да се прикупе докази, а најдуже годину дана. На основу образложеног предлога јавног тужиоца трајање радње прикривеног иследника се може продужити највише за шест месеци. У сваком случају, ангажовање се прекида оног тренутка када престану разлози за његову примену.

6.3. Надзор над сумњивим трансакцијама

Код одређених кривичних дела: приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију, примање и давање мита у обављању привредне делатности, прање новца, тровина утицајем, примање и давање мита, за која су одређене казне затвора од четири године или тежа казна, уколико постоје основи сумње да осумњичено лице за наведена кривична дела поседује рачуне или обавља трансакције, на основу одлуке државног органа може се

извршити провера рачуна и трансакција. Таква провера обухвата прибављање података, надзор над сумњивим трансакцијама и привремено обустављање сумњиве трансакције.⁶⁸

Уколико се присетимо општег појмовног одређења мера инфилтрације у криминалну средину које се одређују као тајне операције које су строго регулисане законом а које се састоје од оперативних веза и тактичких мера са циљем прикупљања података о активностима криминалних група и документовања свих доказа који инкриминишу чланове поменутих група у вези са извршеним кривичним делима, можемо и поменути доказну радњу надзора над сумњивим трансакцијама уврстити у својеврсну меру инфилтрације. Наиме, надзор над сумњивим трансакцијама се може схватити као мера која се предузима са циљем прикупљања података о сумњивим трансакцијама и рачунима који се користе за поменути кривична дела и криминалне активности. Тај надзор је строго тајан и темељно испланиран од стране државних органа, а може га захтевати једино јавни тужилац. Судија за претходни поступак наредбом одређује предузимање ове радње. Притом, наредба мора садржати податке о осумњиченом лицу, податке о рачуну који ће бити стављен под надзор, обавезу банке или друге финансијске организације да доставља редовне извештаје јавном тужиоцу док траје надзор, као и време трајања надзора. Сам надзор над сумњивим трансакцијама може трајати најдуже три месеца, али се може продужити за још додатна три месеца. Да је у питању тајни надзор сведочи и чл. 145 ст. 5 Законика, који предвиђа да је банка или друга финансијска организација дужна да чува као тајну да је поступила у складу са наредбом судије за претходни поступак о одређивању надзора над сумњивим трансакцијама.

Овакво прибављање података и надзор над сумњивим трансакцијама спада у редовне доказне радње које се користе у циљу прибављања доказа који инкриминишу осумњичена лица у погледу одређених криминалних активности. Ова доказна радња је изузетно значајна код кривичног дела прања новца као актуелног облика организованог криминала, па управо из тог разлога је важно ову доказну радњу повезати са мерама инфилтрације у криминалну средину. Као део организованог криминала, прање новца представља секундарну активност криминалних група којом се легализује противзаконито стечена имовинска корист. Вршећи надзор над сумњивим

⁶⁸ Члан 143. Законика о кривичном поступку

трансакцијама је један од начина прибављања неопходних доказа за покретање кривичног поступка, а истовремено и начин долажења до самог извора организованог криминала и криминалних група. Док су прикривени иследник, тајно праћење и снимање посебне доказне радње које се односе на тајно праћење кретања и састајања самих чланова криминалних група и инфилтрирање у њиховим круговима ради добијања увида у њихове планове за извршење, у начин и предмет извршења одређених кривичних дела, то је праћење сумњивих трансакција доказна радња која се односи на тајно праћење финансијских криминалних активности чланова криминалних група од стране државних органа на строго тајан и темељно испланиран начин.

VII МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА МЕРЕ ИНФИЛТРАЦИЈЕ У КРИМИНАЛНУ СРЕДИНУ

7.1. Мере инфилтрације у Сједињеним Америчким државама

7.1.1. Организовани криминал у САД-у

Организовани криминал, као што је поменуто, обухвата планиране, рационалне поступке који одражавају напор група појединаца ради стицања одређене добити. У америчком законодавству постоји много дефиниција организованог криминала. Заједничко свим дефиницијама је неколико карактеристика организованог криминала које укључују његову сврху да финансијски профитира вршењем криминала. Општа дефиниција се међутим не може одредити на јасан начин, јер се активности организованог криминала разликују у различитим земљама, регионима, врстама злочина и природи његове организације. Општу дефиницију организованог криминала покушао је да изведе криминолог Франк Хаган који је открио да дефиниције одређених аутора и владиних извештаја о организованом криминалу који су писани током 15 претходних година нуде одређени списак најчесталијих елемената организованог криминала. Четири елемента су најзначајнија: настанак и наставак организације која рационално послује ради зараде, употреба силе или претње и потреба за корупцијом ради одржавања имунитета од деловања и спровођења закона. Помињу се и остале карактеристике од значаја за организовани криминал. То би биле: јавна потражња за услугама, контрола монопола, ограничења чланства, специјализација, идеологија,

тајност и обим планирања. Спајањем наведене четири најосновније карактеристике организованог криминала може се створити нека врста опште дефиниције према којој је организовани криминал континуирани злочиначки подухват који рационално делује ради остваривања профита од нелегалних активности, а његово постојање се континуирано одржава употребом силе, претње и корупцијом државних званичника.⁶⁹

Врсте нелегалних активности се могу сврстати у три велике групе:

-Пружање недозвољене робе

-Пружање илегалних услуга

-Инфилтрација или злоупотреба законитог посла

Свака од ове три групе садржи у себи конкретнија кривична дела која заједно чине организовани криминал. Неспорно је наиме да се организоване криминалне групе разликују у својој кохезији, континуитету, начину деловања, идеологији, софистицираности, али то на крају не утиче на чињеницу да све оне чине целину под називом организовани криминал.⁷⁰

7.1.2. Криминалистичко оперативни аспект мера инфилтрирања и њихова законска регулатива у САД-у

Англосаксонско право је од великог значаја када говоримо о мерама инфилтрације у криминалну средину, где се као најзначајнија мера свакако помиње деловање тајног агента унутар криминалних група. Поред деловања тајног агента, америчка пракса познаје још две технике које су најзначајније за сузбијање организованог криминала. То су информатори, надзор и прикривене операције у које су укључени управо тајни агенти.

1. *Информатори* или доушници (Informants) су највише исплативо истражно средство у случајевима организованог криминала. Типични доушник је криминалац који одлучи да сарађује са полицијом у замену за смањену оптужницу, казну или имунитет од кривичног гоњења. Два су разлога зашто су ова лица најисплативије средство за истрагу организованог криминала. С једне стране, веома је мало трошкова

⁶⁹ <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-1/key-issues/defining-organized-crime.html> преузето са Интернета дана 10.11.2020. године;

⁷⁰Albanese J. S., *The Prediction and Control of Organized Crime: A Risk Assessment Instrument for Targeting Law Enforcement Efforts*, U.S. Department of Justice, 2003, str. 16;

скопчано са доушницима осим ако нису плаћени доушници или пласирани од стране владе. С друге стране, извесни доушници могу пружити информације које би иначе изискивале вишемесечне тајне операције које захтевају улагање великих новчаних средстава за њихово реализовање. Неки од познатијих поузданих доушника су заправо биле високопозициониране личности у својим бившим криминалним групама. Неки од њих су Ники Барнс, Ентони Касо, Стиви Флеми и др.⁷¹

2. Тајни надзор (*Surveillance*) осумњичених лица у Америци има дугу историју. Може се слободно рећи да је тајни надзор преступника и осумњичених лица традиција у полицији САД-а. Да би се могао предузети физички и електронски надзор одређених лица мора постојати одређена вероватноћа односно поуздане информације да ће се одређене криминалне радње вршити у одређено време на одређеном подручју. Најчешће овакве информације долазе од стране доушника или самих жртава.⁷²

3. *Тајне истраге (Undercover investigations)* као мере инфилтрације у криминалну средину су добро познате на простору Америчких држава, што због дужине трајања саме мере односно истраге што због постојања сталне опасности за тајног агента који се инфилтрира у криминалну средину. Треба напоменути да се ова мера не користи често, управо због уске повезаности са бројним опасностима по целу истрагу а посебно по живот тајног агента, те се тајна истрага реализује када претходне две поменуте мере, доушници и тајни надзор не дају резултата, односно када оне нису подобне за конкретан случај. Тајна истрага је високо ризична операција и врло скупа, те се због ових додатних разлога предузима само када је неопходна посебна перспектива криминалне средине коју може имати једино тајни агент који континуирано проводи време као активни члан криминалне групе у криминалном подземљу. Неки од услова чије је постојање неопходно да би се приступило реализовању ове технике су следећи:

1. Случајеви у којима доследне и поуздане информације указују на поједине озбиљне криминалне радње без других могућности да се такве радње спрече или идентификују извршиоци тих радњи.
2. Познати губици који настају у одређеном периоду и подручју без поузданих информација о узроку настанка и одговорних лица.

⁷¹ Albanese J. S., op.cit., стр. 9;

⁷² Albanese J. S., op.cit., стр. 10;

3. Постоји јака сумња у вези са нелегалном трговином дроге и других опојних супстанци на радним местима.
4. Када постоји велика вероватноћа да ће тајна истрага дати поуздане резултате а истовремено су друге методе истраге искључене.⁷³

Неопходно је рећи да тајну истрагу треба да врше само компетентни професионалци који су се посебно специјализовали за овакву врсту истраге. То су најчешће полицијски службеници са посебним психофизичким својствима личности који су свесни целокупног ризика који такав посао носи са собом. Један од познатијих примера тајних агената који су спроводили тајне истраге у америчкој историји је свакако незапамћени успех Џоја Пистонија, који је радио тајно под својом легендом Дони Браска унутар криминалне групе Бонано, читавих 6 година.⁷⁴ Коначно, да би се приступило реализацији тајне истраге, морају се имати на уму неколико значајнијих разматрања од којих зависи делотворност и успех тајне истраге:

-Циљеви истраге морају бити јасно дефинисани. Лица овлашћена за предузимање тајних операција морају знати коју врсту информација је посебно прибавити из тајне истраге, без икакве општости и генерализације информација.

-Читава тајна операција мора бити детаљно разрађена и пажљиво одмерена са свих могућих аспеката (грађанских, радних, социјалних, економских) из разлога што тајне истраге лако могу створити проблеме у набројаним аспектима који се касније тешко могу отклонити.

-Одабир тајног агента је кључан за сам успех тајне истраге. Од тајног агента се захтевају одређене „радне вештине како би се уклопио у радно окружење“ будући да од његовог понашања унутар криминалне средине зависи очување његове легенде а самим тим и његова лична сигурност.

⁷³Hertig C. A., *The Professional Protection Officer*, Practical Security Strategies and Emerging Trends, 2010, стр. 394;

⁷⁴Тајна истрага „Дони Браска“ је резултирала са више од 100 пресуда за лица организованог криминала из криминалне групе Бонано. Преузето са Интернета: 01.11.2020. године , https://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_D._Pistone

-Мора се одржавати строга поверљивост од самог почетка, тј. од планирања па до коначне обуставе тајне истраге.⁷⁵

7.1.3. Сличности и разлике тајних истрага у САД-у са тајним операцијама у Србији

Само порекло прикривених агената заправо допире са простора САД-а, из такованих тајних агената (*undercover agents*), као средства за спречавање ширења организованог криминала захваљујући њиховим обавештајним активностима и кључним улогама у решавању неких од најтежих кривичних дела. Из појма тајног агента произилази и појам који употребљава европска правна терорија, појам прикривеног иследника који се знатно разликује од тадашњег тајног агента. Заправо, сврха тајног агента је тајно деловање пажљиво изабране личности (најчешће полицијског службеника) са посебним физичким и психичким одликама унутар криминалне средине одређено време и прикупљање доказа о извршним криминалним активностима и планова за будуће вршење кривичних дела. Међутим, једна од највећих динстинкција између прикривених тајних агената у земљама континенталног правног система и англосаксонског јесте та да се у својству тајног агента у америчкој правној теорији могу појавити и лица која имају иза себе криминалну прошлост (криминалци покајници), односно лица која потичу из криминалне средине (*ad hoc* тајни агенти).⁷⁶ У суштини, агент провокатор јесте службено лице које циљану особу, члана криминалне групе наводи да изврши кривично дело или му помаже при извршењу истог са намером да га ухвати на делу и тиме прибави доказ о учињеним криминалним активностима.⁷⁷

Неки од познатијих случајева када је истима дозвољено вршење кривичних дела јесу ситуације када је потребно прибављање информација и доказа који су од самог почетка били циљ кривичног гоњења учинилаца који су чланови мафијашких удружења, ради заштите тајног идентитета самог тајног агента, као и ради заштите телесног интегритета тајног агента уколико постоји опасност по живот или наношење тешких телесних повреда.⁷⁸

Чињеница је да се у америчкој криминалистици много више пажње придаје самом организовању спровођења ове радње и то тако што се стално покушава

⁷⁵Hertig C. A., *op.cit.*, стр. 395;

⁷⁶ I. Илић, *Agent provocator- yes or no? U* : Тематски зборник радова међународног значаја, Криминалистичко-полицијска академија, Београд 2011. године, стр. 391;

⁷⁷I. Илић, *op.cit.*, стр. 391;

⁷⁸ Јовић, В., Прикривени иследник, Сезам медико, Београд, 2011, стр. 179;

унапредити ниво заштите ових лица за време њиховог боравка у криминалној средини у случају да дође до пробијања њихових легенди. Као посебан начин побољшања заштите на више нивоа, у пракси се наводи „тактика пребацивања изложености на секундарне истражитеље“.⁷⁹ Ради се о томе да уколико је неки тајни агент остварио знатан напредак у свом ангажовању а постоји опасност да би могао бити разоткривен, у исту криминалну средину убацује се још један тајни агент који би својим уласком скренуо пажњу на себе не угрожававши притом већ стечени повољнији положај претходног тајног агента. Пример овакве заштите агената јесте акција која је трајала три године од стране неколико агената према групи осумњиченика, где су агенти са разним улогама (легандама) рачуноводствених сарадника, аеродромског службеника за приступ терету и др. били убачени у одређену групу осумњичених и касније били коришћени при доказивању, а све како не би открили првобитног агента који је био дубоко инфилтриран у криминалној групи већ дуже време.⁸⁰

7.1.4. Агент провокатор у Сједињеним америчким државама и прикривени иследник у Републици Србији

Приликом разматрања сличности и могућих разлика у појму прикривеног иследника и појму агента провокатора, слободно се може рећи да постоје бројне разлике али да се оне не односе на суштинско значење самог појма инфилтрираног лица у криминалну средину. Полазећи од наведених дефиниција прикривеног иследника и агента провокатора, долази се до прве разлике између ова два појма, која се огледа у личности ових субјеката. Тако, прикривени иследници могу бити једино овлашћени полицијски службеници, овлашћена лица Безбедносно-информативне агенције и Војнобезбедносне агенције. Међутим, појам агента провокатора је шире одређен, па тако поред полицијских службеника и сама лица која долазе из криминалних средина односно лица са криминалном прошлошћу могу бити ангажовани као тајни агенти.⁸¹ Наш ЗКП је на прилично јасан начин одредио појам прикривеног иследника, тако да наша важећа законска регулатива не довољава да се за прикривеног иследника ангажује неко друго лице осим овлашћених службеника поменутих државних органа. Следећа јако велика и можда најзначајнија разлика између два упоредна појма јесте само деловање прикривеног иследника и агента провокатора.

⁷⁹ Ж. Караш, *op. cit.* стр. 578

⁸⁰Ross, J. E. (2007) *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies*, *sadržano u* : Ж. Караш, *op.cit.*, стр. 578;

⁸¹ Abadinsky H., *Organised Crime*, Chicago, „Nelson Hall“, 1990, str. 431

Деловање прикривеног иследника у криминалну средину је негативно одређено, односно забрањено је да он подстрекава на извршење кривичног дела. Управо из тог разлога прикривени иследник не може деловати као агент провокатор јер постоји ова забрана у ЗКП-у. С друге стране, сам агент провокатор се дефинише као служено лице које има задатак да подстиче друго лице на извршење одређеног кривичног дела или му помаже у томе са циљем да га ухвати на делу и тиме обезбеди неопходне доказе за кривично процесуирање. Може се рећи да је провоцирање на извршење кривичних дела генерална активност агената провокатора, јер се на тај начин доказује криминална активност криминалних група које прихвате поменуто провоцирање односно „загризу својеврсни мамац“. Закључује се да због ове активности агенти провокатори нису кривично одговорни за подстрекавање на извршење кривичног дела, јер поступају у оквиру признатих законских овлашћења.⁸² С друге стране, уколико прикривени иследник поступи супротно члану 185. став 4. ЗКП-а, он ће бити кривично одговоран, јер би тиме прекорачио своја законска овлашћења и поступио супротно законској забрани.⁸³ У вези са кривичном одговорношћу прикривеног иследника, у теорији се може наћи схватање да иследник није кривично одговоран за кривично дело које изврши за време свог ангажмана како би тиме спречио откривање његове улоге и идентитета, односно да се у том случају могу применити опште одредбе које се односе на крајњу нужду. У том случају, прикривени иследник није одговоран за извршено кривично дело уколико је исто извршио како и од себе или другог лица отклонио истовремену нескривљену опасност која се на други начин није могла отклонити па у том случају ни учињено зло није веће од зла које је претило.⁸⁴

Још једна од разлика између прикривеног иследника и агента провокатора јесте време трајања ових радњи. Ангажовање прикривеног иследника је временски ограничено и то на најдуже годину дана, али се на основу образложеног предлога

⁸² Међутим, и у нашој се пракси могу наћи случајеви фактичког провоцирања односно подстрекавања на извршење кривичног дела и то код дела примања и давања мита, али се у том случају давалац мита (по налогу полиције дао мито лицу које је тражило мито) не гони кривично за извршење к.д. давања мита него се у кривичном поступку појављује као сведок. Код трговине дрогом или нелегалне производње и пуштања у промет психоактивних супстанци, када полиција сазна за то дело и организује акцију, припадник полиције се појављује као купац па за време такве реализације „куповине“ долази до хапшења продавца дроге. Преузето из Шкулић М., Прикривени иследник- законско решење и нека спорна питања, Безбедност број 3, 2005., стр. 390

⁸⁴ Шкулић М., *op.cit.*, стр. 393

јавног тужиоца, трајање може продужити за шест месеци. За агента провокатора и саму америчку праксу код ових радњи је карактеристично да трају дужи временски период. Тај период није ограничен законом, па се с тога за агенте провокаторе каже да предствалају „кртице“ у криминалној средини. Овако дуго временско трајање њиховог тајног деловања може бити опасно и ризично за њихов тајни идентитет из више разлога. Један од њих је да је услед њиховог дужег боравка у криминалној средини скоро па очекивано да ће и они сами бити укључени као актери у криминалним активностима, што може представљати опасност по целу операцију и утицати на судбину намераваног покретања судског поступка. Други разлог јесте психолошка промена у личности самог прикривеног агента. Наиме, услед дужег боравка у криминалној средини, рађа се навика и одобравање према криминалним понашањима криминалаца, а услед заштите свог тајног идентитета, они ненамерно постају све више навикнути на наметнуту средину при чему се све више одаљавају од њихове раније крајње супротне средине. У том случају, агент поприма карактеристике које га све више чине сличним правим криминалцима, а овај случај је у америчкој правној теорији познат као „прелазак“ (cross over).⁸⁵

7.2. Мере инфилтрације кроз приказ материјалних и формалних услова за одређивање прикривеног истражитеља у Немачкој

Код одређивања кривичних дела за која се може применити докана радња тајног аудио и видео надзора, немачки Закон о кривичном поступку (Strafprozessordnung – StPO), примењује таксативан приступ приликом одређивања делокруга кривичних дела код којих је могуће одступање од заштите и неповредивости телефонских разговора и других видова комуникације. У питању је знатно шири списак кривичних дела у погледу којих је могуће предузимање прислушкивања као и спровођење других облика надзора и техничког снимања. Међутим и поред оваквог екстенивног приступа за предузимање ове доказне радње, полицијска пракса у Немачкој је и даље инсистирала на проширењу опсега који дозвољава прислушкивање телефонских и других разговора, као и за такозвано озвучење одређених просторија и возила. Као разлог за овакво инсистирање, немачка пракса је наводила статистику броја обављених прислушкивања у Немачкој, које је на годишњем нивоу знатно виша од броја прислушкивања у САД.

⁸⁵ Marx, G.T. (1988), *Police Surveillance in America*, садржано у Ж. Караш, Неке потешкоће у спроведби радње прикривеног истражитеља, Преледни зnanствени чланак, Загреб, 2012, стр. 583;

Међутим, у САД је чак могуће предуимање послушкивања и без одлуке суда, где статистика не бележи такве случајеве, што није случај и у Немачкој.

Када се говори о тајном аудио и видео надзору у Немачкој, као посебне доказне радње која се предузима приликом инфилтрације у криминалну средину, од значаја је чињеница да немачки кривични закон познаје неколико врста поменутог надзора:

- 1) *надзор и снимање телекомуникација,*
- 2) *прислушкивање и снимање разговора који се воде у становима и другим просторијама,*
- 3) *прислушкивање и снимање техничким средствима разговора који нису намењени јавности, а воде се изван стана,*
- 4) *прибављање података о контактима путем средстава телекомуникације,*
- 5) *тајна присмотра уз тајно фотографисање и видео-снимање*
- 6) *утврђивање броја прикључка мобилног телефона и броја коришћене СИМ картице.⁸⁶*

7.2.1. Материјални услови за предузимање прикривеног истражитеља

Како се из досадашњег излагања дошло до закључка да су тајне операције заправо суштина инфилтрације у криминалну средину, из тог разлога ће се прикривени истражитељи у Немачкој, као најзначајнија мера инфилтрације, посебно обрадити идући кроз одредбе *Немачког закона о кривичном поступку.*⁸⁷ Прикривени истражитељи су службеници полиције који учествују у тајним операцијама помоћу промењеног и тајног идентитета (легенде) који им је додељен приликом планирања и припреме реализације читаве операције. Они могу учествовати у правним трансакцијама користећи своју легенду. Прикривени истражитељи могу се користити за расветљавање оних кривичних дела за која постоје чињенични показатељи који показују да је кривично дело од суштинског значаја. Ово пре свега за кривична дела:

1. *у сфери илегалне трговине дрогом или оружјем, фалсификовања новца или службене марке;*
2. *у сфери националне безбедности*
3. *на комерцијалној или уобичајеној основи; или*

⁸⁶ М. Шкулић, *op.cit.*, стр. 286

⁸⁷ German Code of Criminal Procedure (Strafprozeßordnung - StPO) preuzeto 05.05.2020.god, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html

4. од стране члана банде или на неки други организован начин.⁸⁸

Такође, прикривени истражитељи се могу користити и за расветљење кривичних дела када постоје одређене чињенице које чине ризик од поновљања реалним и стварним.

Изузетност примене ове посебне мере се огледа у одређењу самог члана 110а, у ставу 1. Немачког закона о кривичном поступку (StPO), који предвиђа да је употреба тајних операција дозвољена само у случајевима када традиционална средства за расветљавање озбиљног кривичног дела не би имала икаквог изгледа за успех или би то било тешко.

7.2.2. Формални услови за предузимање прикривеног истражитеља у Немачкој

Процесни услови предвиђени немачким законом о кривичном поступку тичу се његовог одређивања од стране надлежних органа. С тим у вези, употреба прикривеног истражитеља у Немачкој могућа је тек уколико се добије сагласност од јавног тужилаштва. Уколико постоје хитне околности и ако се одлука тужилаштва не може прибавити на време, иста се доноси накнадно без одлагања. Међутим, ако јавно тужилаштво не да сагласност у року од 3 дана, онда се мера прикривеног истражитеља одмах укида. Ова сагласност се увек даје у писаном облику и у одређеном периоду.⁸⁹ Само трајање ове доказне радње није прецизно одређено у закону, што упућује на закључак да може трајати дужи временски период. Једина одредница која се тиче трајања ове радње јесте навођење у закону да се радња прикривеног истражитеља може више пута продужавати путем сагласности јавног тужилаштва уколико постоји оправдана потреба за тиме.

Поред јавног тужилаштва, које је главни државни орган надлежан за одређивање и употребу прикривеног истражника као посебне доказне радње у истрази, предвиђена је и улога суда и то уколико је потребна употреба прикривеног истражитеља у вези са конкретним оптуженим лицем, као и уколико употреба истог изискује улазак у приватне просторије које иначе нису доступне.⁹⁰ Институт прикривеног истражитеља се може користити и у превентивне сврхе, што је прописано одредбама покрајинског законодавства, или прецизније, одредбама у Закона о полицији покрајине Баден Вуртемберг.⁹¹ Актуелно питање и у немачкој правној теорији тиче се опсега овлашћења прикривеног истражитеља за време његове инфилтрације у криминалној средини.

⁸⁸ Section 110a (1) StPO

⁸⁹ StPo, section 110б;

⁹⁰ StPo, section 110б;

⁹¹ В. Јовић, *Прикривени истражник*, op.cit., стр. 170;

Мисли се пре свега на поступање прикривеног истражитеља којим не спречава извршење кривичних дела од стране лица из криминалне групе која истражује. Постоје мишљења која овакво (не)поступање прикривеног истражитеља изједначују са правним институтом крајње нужде, јер би се у том случају прикривени истражитеља суочавао са могућим откривањем свог правог идентитета што би онда значило и миоућу опасност по његов живот. Исто тако, под споменути институт крајње нужде наводе и ситуације када прикривени истражиоци почине кривично дело за време своје инфилтрације а у вези са кривичним делима која истражују, где се наводи да су исти били приморани да то учине јер би у супротном њихова легенда била пробијена, а предузета посебна доказна радња неуспешна у потпуности. Како нема одређене правне дефиниције везане за наведене ситуације преовладава мишљење да све оне не би требале да повлаче за собом евентуалну кривичну одговорност прикривеног истражиоца, јер, у крајњој мери то није поступање или непоступање службеног лица већ „припадника“ криминалне средине. У вези са тим, у правној литератури се често наводи да се деловање прикривеног истражиоца често налази у сивој зони легалитета.⁹²

VIII ЗАКЉУЧАК

Чињеница је да организовани криминал у свету данашњице све више напредује, те да користи најтајније легалне и илегалне методе у остваривању својих криминалних циљева због којих га је све теже сузбити. Чланови криминалних група своје активности остварују у строгој тајности а њихова организација је на завидном хијерархијском нивоу. Управо ова чињеница намеће потребу да држава кључне информације и податке о активностима криминалних група добија управо од лица која су инфилтрирана унутар таквих средина. Због тога се мерама инфилтрације придаје велики значај, пре свега употреби прикривеног иследника и оперативним везама, будући да су други начини прикупљања неопходних доказа и података о криминалним активностима чланова криминалних група готово неупотребљиви и потпуно немоћни пред организованим криминалом који има способност прилагођавања готово свим политичко-друштвеним и економским условима. Радећи на овој теми мастер рада дошла сам до сазнања колико је од пресудне важности проактивно супростављање организованом криминалу од стране државе и њених надлежних органа и то помоћу мера инфилтрације, које се увек

⁹² М.Шкулић, *op.cit.*, стр. 374;

одвијају у неколико фаза, где опет свака фаза мора бити вешто испланирана, процењена од стране настанка могућих опасности и осталих ризика а опет читава операција мора почивати на веродостојним подацима о кривичним делима која су учињена, која ће бити почињена или чије се чињење припрема.

Слободно се може рећи да је инфилтрација у криминалну средину метод који се полако креће ка самом врху имајући у виду значај и ефикасност као и способност за сузбијање организованог криминала, иако је законско нормирање ове методе кренуло доношењем Законика о кривичном поступку из 2002. године, а активно се користи од 2007. године. Техника инфилтрације у криминалну средину је у свом неформалном облику била присутна у нашој држави годинама уназад и то као саставни део обавештајних државних активности. Међутим, међународна сарадња и учесталије учешће наших прикривених иследника у иностраним операцијама, чини значајан допринос убрзаном развоју ових мера. Као једини негативни аспект мере инфилтрације у криминалну средину јесте чињеница да се применом ове мере нарушавају поједина основна људска права лица према којима се мера предузима. Међутим, кад се узму у обзир све негативне последице које активност организованог криминала оставља на нивоу целе државе, може се рећи да је задирање у лична права осумњичених у најмањој могућој и строго контролисаној мери, ипак не тако велика цена коју држава може поднети зарад друштвене сигурности и безбедности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Albanese J. S., *The Prediction and Control of Organized Crime: A Risk Assessment Instrument for Targeting Law Enforcement Efforts*, U.S. Department of Justice, 2003.
2. Бећировић Е., Посебне докане радње са посебним фокусом на тајни надзор комуникација, Прегледни научни рад, Правне теме, број 10, 2017.
3. Бошковић Г., Организовани криминал, Београд, Криминалистичко полицијска академија, 2010.
4. Бјелајац Ж., Организовани криминалитет- Империја зла Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, 2013.
5. Бугарски Т. *Доказне радње у кривичном поступку*, Правни факултет у Новом саду, Нови Сад. 2014
6. German Code of Criminal Procedure (Strafprozeßordnung - StPO) preuzeto 05.05.2020.god, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html
7. Делибашић В., *Прикривени иследник*, Оригинални научни рад, Журнал за криминалистику и право.
8. Дундовић Д., Прикривене полицијске радње, тајне полицијске операције, Загреб, Полицијска академија, 2009.
9. Дураковић А., Прикривено полицијско деловање и аналитички рад као средство за сузбијање кривичних дела везаних за дроге, Зеница, Правни факултет Универзитета у Зеници, 2008.
10. Законик о кривичном поступку РС („Сл. Гласник РС“ бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019).
11. Закон о јавном тужилаштву („Сл. Гласник РС“ бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011- др. закон, 101/2011, 38/2012-одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014- одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016- одлука УС).
12. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела („Сл. Гласник РС“ бр. 94/2016 и 87/2018-др. закон).

13. Iiescu L. *Special Investigation Techniques In Combating Organized Crime*, Human Rights In Law Enforcement, 5(1), 2016.
14. I. Ilić, Agent provocator- yes or no? U : Tematski zbornik radova међународног значаја, Kriminalističko- policijska akademija, Beograd 2011.
15. Јовић, В., Прикривени иследник, Сезам медико, Београд, 2011
16. Јевремовић А., Инфитрација у криминалну средину, Прегледни рад, 2020.
17. Караш Ж, Неке потешкоће у спроведби радње прикривеног истражитеља, Прегледни знанствени чланак, Загреб, 2012
18. Ковач М., Појам и класификација операција, Нови Гласник, Београд, 2010, бр. 3-4.
19. Лукић Т., Прикривени иследник, Гласник Адвокатске коморе Војводине, Нови Сад, бр. 10, 2005.
20. Матијевић М., Криминалистички аспекти ангажовања прикривеног истражиоца, Годишњак Факултета правних наука, Бања Лука, бр. 1, 2011.
21. Манојловић Д., Криминалистичка оператива, Београд, БеоСинг, 2010.
22. Маринковић Д., Сузбијање организованог криминала- специјалне истражне методе, Нови Сад, Прометеј, 2010.
23. Madelin, L. Foouché. *Macht und Ehrgeiz*, München, 1978.
24. Marx G., *Undercover: Police Surveillance in America*, Berkeley: University of California Press, 1988.
25. Нинчић Ж., Прикривене операције у функцији сузбијања организованог криминала, Министарство унутрашњих послова, Војно дело, 2/2019.
26. Нинчић Ж. Прикривене полицијске активности и људска права- специфичност односа , Прегледни рад у Ревизији за криминологију и кривично право бр. 2/2019, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, 2019.
27. Нинчић Ж., Могућности ангажовања прикривеног иследника у откривању кривичних дела тероризма, Војно дело, 62, 2010.
28. Ross, J. E. (2007) *The Place of Covert Surveillance in Democratic Societies*.
29. *The Deployment of Special Investigative Means*, Савет Европе, Канцеларија у Београду, Београд, 2013.
30. Hertig C. A., *The Professional Protection Officer*, Practical Security Strategies and Emerging Trends, 2010.
31. Шкулић, М., Кривично процесно право, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013.

32. Шкулић М., Организовани криминалитет, појам и кривичнопроцесни аспекти, Досије, Београд, 2003
33. Шкулић М., Посебне доказне радње у функцији сузбијања терорима и основни правни аспекти противтерористичког деловања војних снага
34. Шкулић М., Прикривени иследник- законско решење и нека спорна питања, Безбедност број 3, 2005. Година

ОСТАЛА ИСТРАЖИВАЧКА ГРАЂА

- <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/ojdpp!/ut/p/z1/zVNdT4NAEPwrGNPH5hYODvqIWIEpqW2tW17IeVzrtuVAiq3x17uaNH4k1hg1kZfjwuzszizD> преузето дана 05.10.2020. године;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Eug%C3%A8ne_Fran%C3%A7ois_Vidocq
- https://en.wikipedia.org/wiki/Undercover_operation
- https://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_D._Pistone

РЕЗИМЕ СА КЉУЧНИМ РЕЧИМА

Мере инфилтрације у криминалну средину као сложена криминалистичко-оперативна делатност и предуслов за спречавање и сузбијање организованог криминала од стране надлежних државних органа је последица покушаја државних органа да се адекватније организују и супротставе криминалним групама са великим криминалним миљеима иза себе. Како је без инфилтриране особе у криминалној средини готово немогуће открити структуру озбиљних криминалних група, њихово планирање и извршење најтежих кривичних дела то је сасвим оправдана чињеница да је искључиво коришћење традиционалних истражних метода превазиђено и неделотворно. Треба напоменути да је од пресудне важности проактивно супростављање организованом криминалу од стране државе и њених надлежних органа и то помоћу мера инфилтрације, које се увек одвијају у неколико фаза, где опет свака фаза мора бити вешто испланирана, процењена од стране настанка могућих опасности и осталих ризика а опет читава операција мора почивати на веродостојним подацима о кривичним делима која су учињена, која ће бити почињена или чије се чињење припрема. Како су традиционалне полицијске методе, које се иначе користе при расветљавању учињених кривичних дела готово неефикасне у борби против организованог криминала, то држава прибегава примени посебних истражних метода које се одликују изузетношћу и тајношћу пре свега. Поред тајног праћења и снимања и тајног надзора комуникације, као посебних доказних радњи које се предузимају приликом инфилтрације која не укључује полицијског службеника и његово активно деловање унутар криминалне групе, од велике је важности и ангажовање прикривеног иследника као и симуловани послови и контролисана испорука, као посебне докване радње које се предузимају са циљем да се полиција тајноинфилтрира унутар криминалне групе и активно делује унутар исте ради прикупљања доказа о криминалним активноатима.

Кључне речи: инфилтрација у криминалну средину, организовани криминал, криминалне групе, оперативне везе, прикривени иследник, законска регулатива, међународни стандарди, кршење људских права, тајно праћење и снимање, посебне доказне радње, симуловани послови.

SUMMARY AND KEYWORDS

Measures of criminal infiltration into the criminal environment- international standards and domestic law

Measures of infiltration in a criminal environment as a complex criminalistic operational activity and a prerequisite for prevention and suppression of organised crime is a consequence of state authority to better organise themselves and better oppose large criminal groups. Because it is almost impossible to discover the structure of serious criminal groups, their planning and execution of criminal acts without an undercover agent, it is completely justifiable to say that the use of traditional investigative methods is ineffective and outdated.

It should be noted that it is crucial to proactively oppose organized crime by the state and its competent authorities through infiltration measures, which always take place in several phases, where each phase must be skillfully planned, assessed in regards to possible dangers and other risks, and the whole operation must be based on credible information about the crimes that have been committed, will be committed or are being prepared. As traditional police methods, which are otherwise used in shedding light on committed crimes, are almost ineffective in the fight against organized crime, the state resorts to the application of special investigative methods, which are characterized by exceptionality and secrecy. In addition to covert surveillance and recording and covert surveillance of communications, as special evidentiary actions taken during infiltration that does not involve a police officer and his active work within a criminal group, it is of great importance to use an undercover agent as well as simulated jobs and controlled deliveries, with the aim of secretly infiltrating a criminal group in order to gather evidence of criminal activities.

Keywords: infiltration in criminal environment, operational connections, organized crime, criminal groups, legal regulation, international standards, violation of human rights, covert surveillance and recording, evidentiary actions, simulated jobs.

АУТОБИОГРАФСКИ ПОДАЦИ О СТУДЕНТУ

Данијела Стевановић рођена је 25. децембра 1994. године у Прокупљу. Завршила је Основну школу „Милић Ракић Мирко“ у селу Џогољ, а потом и Гимназију „Прокупље“ у Прокупљу са одличним успехом. Одмах затим, школске 2013/2014 године уписала је основне академске студије на Правном факултету у Нишу, на којем је и дипломирала септембра 2018. године, са просечном оценом 8.79. Исте године је уписала и мастер академске студије на истом факултету, на смеру унутрашњих послова. У току основних академских студија, кандидат је обавила стручну праксу из предмета Кривично процесно право и то у Основном јавном тужилашву у Прокупљу у трајању од две радне недеље. За време студија учествовала је у симулацији суђења кривичног поступка, затим учествовала у пројекту „Практични правници“ те учествовала на семинару намењеном за основну обуку у оквиру правне клинике за медијацију у Нишу од 16. до 18. априла 2018. године. Јуна 2019. године учествовала је и на семинару који је организовао Правни факултет у Нишу у сарадњи са Параграф Лексом те иста поседује сертификат о потпуној оспособљености за основни ниво коришћења електронске правне базе Параграф Лекс v17.0. Најзад, кандидат је имала учешће и на семинару „Праћење антикорупционих суђења у Србији“ организованог под покровитељством невладине организације YUCOM- Комитета за људска права. Говори течно енглески језик и служи се основама шпанског језика.

Студент тренутно обавља приправнички стаж за полагање правосудног испита у Адвокатској кацеларији Милоја Стојиљковића из Ниша, од децембра 2018. године.